

TERNAT, PASTORIJ VAN WAMBEEK

Archeologienota: Verslag van Resultaten.

RAPPORT NR. 1441

Titel

Archeologienota Ternat, Pastorij van Wambeek: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Kevin Bouckaert & Jeroen Verrijckt

Erkende archeoloog

2015/00053 - Jeroen Verrijckt

Projectnummer J. Verrijckt

2023-428

Projectnummer Onroerend Erfgoed

2023K128

Plaats en datum

Beerse, 23/11/2023

INHOUD

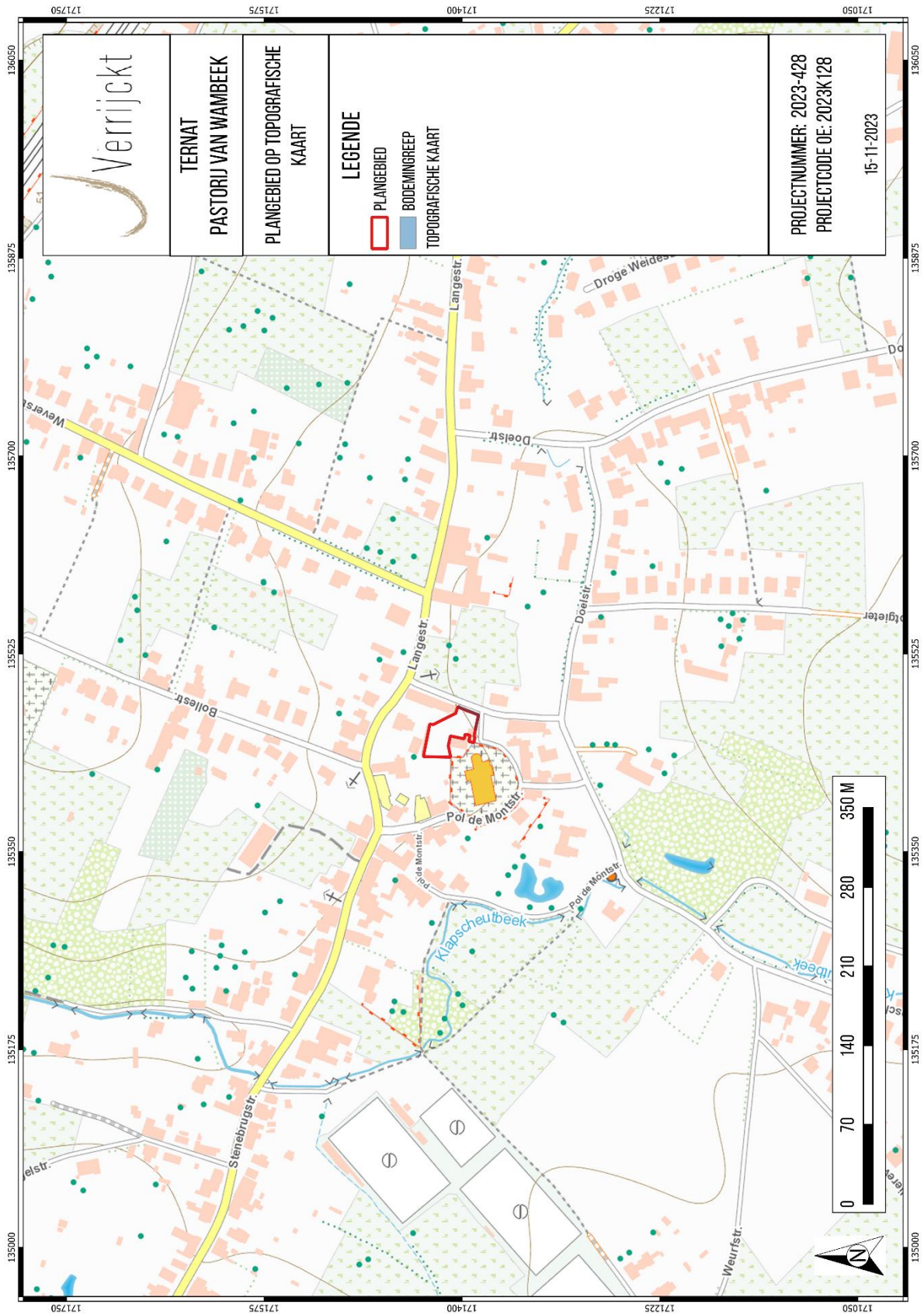
Inhoud.....	2
1 Bureauonderzoek.....	3
1.1 Beschrijvend gedeelte.....	3
1.1.1 Administratieve gegevens.....	3
1.1.2 Onderzoeksopdracht	6
1.1.3 Juridisch kader.....	6
1.1.4 Randvoorwaarden	7
1.2 Werkwijze en strategie	7
1.3 Aanleiding	8
1.3.1 Huidige situatie en gekende verstoringen	8
1.3.2 Geplande werken en bodemingrepen	11
1.4 Assessmentrapport	13
1.4.1 Topografische situering	13
1.4.2 Landschappelijke en hydrografische situering	13
1.4.3 Geologische situering.....	17
1.4.4 Bodemkundige situering	17
1.4.5 Historische bronnen	23
1.4.6 Cartografische bronnen.....	23
1.4.7 Archeologisch bronnen	39
1.5 Besluit	48
1.5.1 Beantwoording onderzoeksvragen.....	48
1.5.2 Archeologische verwachting	49
1.5.3 Potentieel op kennisvermeerdering.....	50
1.5.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek.....	51
1.5.5 Samenvatting	51
2 Lijst met figuren.....	52
3 Lijst met tabellen.....	52
4 Plannenlijst	53
5 Bibliografie	57
6 Bijlagen.....	59

1 BUREAUONDERZOEK

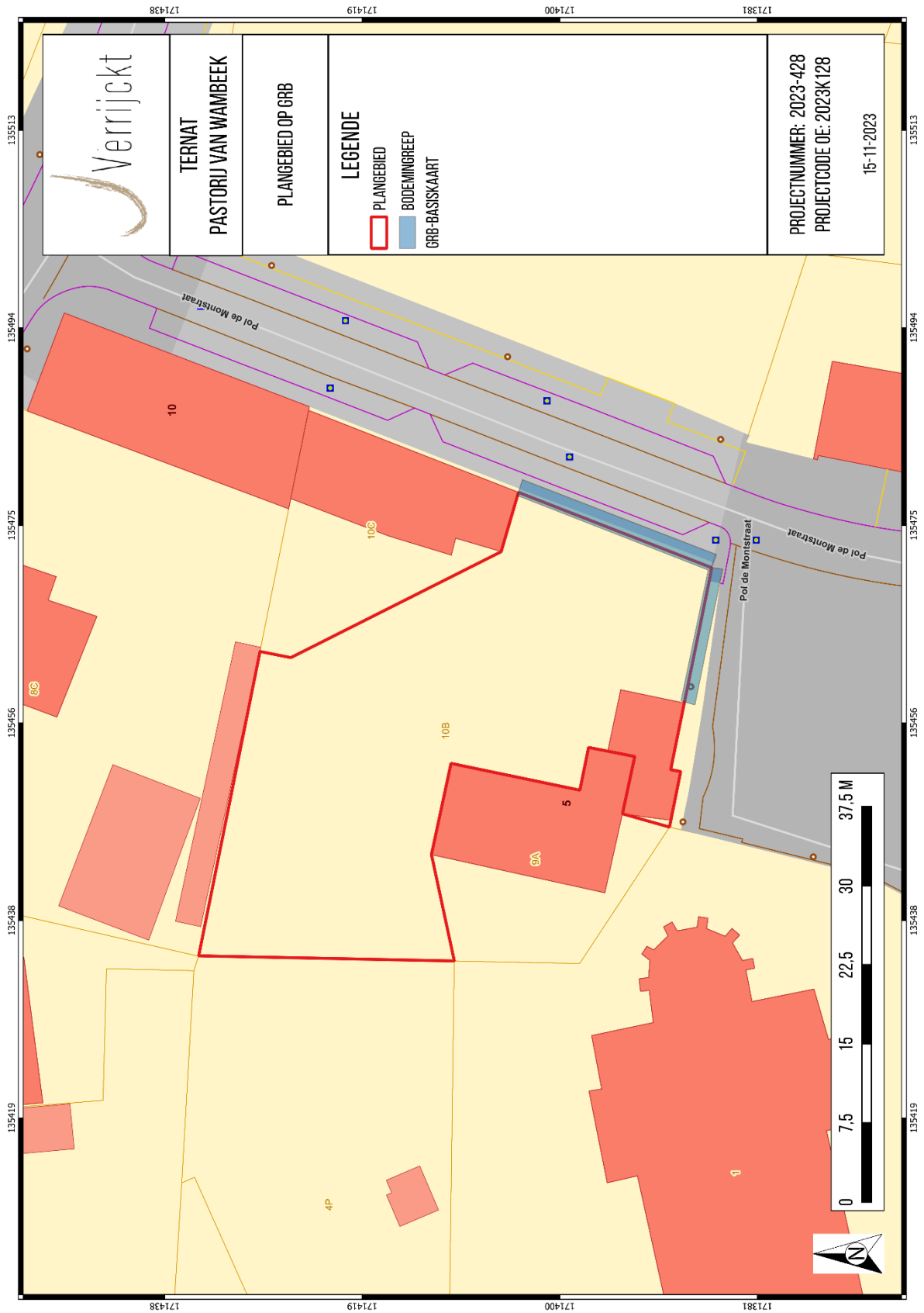
1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode J. Verrijckt		2023-428
Projectcode Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek	2023K128
Locatie	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Ternat
	Deelgemeente	Wambeek
	Straat	Pol de Montstraat
Kadastrale gegevens	Gemeente	Ternat
	Afdeling	2
	Sectie	B
	Percelen	10B
Coördinaten	Noordwest	X: 135434.22 Y: 171434.08
	Noordoost	X: 135463.10 Y: 171428.24
	Zuidoost	X: 135471.12 Y: 171385.44
	Zuidwest	X: 135446.60 Y: 171389.35
Oppervlakte plangebied		Ca. 1.180 m ²
Oppervlakte bodemingreep		Ca. 49 m ²
Erkend Archeoloog		2015/00053 – Jeroen Verrijckt

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart (bron: AGIV)

Figuur 2: Plangebied op kadastrakaart (GRB) (bron: AGIV)

1.1.2 Onderzoeksopdracht

De aanleiding van het bureauonderzoek vormt de geplande renovatie van een tuinmuur aan de Pastorie van Wambeek (Ternat). De werken betreffen het afbreken en heropbouwen van deze muur. Dit bureauonderzoek is de eerste stap in het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014.

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeerd. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én of dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermd of onderzocht dienen te worden, of dat het plangebied kan worden vrijgegeven. Dit advies is bindend van zodra er akte is genomen van de archeologienota door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Om een gedegen advies op te stellen dienen minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.1.3 Juridisch kader

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en te beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaand aan de werken. Dit kan door behoud in situ, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of ex situ, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden.

Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek. Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische

bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het projectgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het projectgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het projectgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient in akte genomen te worden door het agentschap Onroerend Erfgoed en vervolgens bij de aanvraag gevoegd te worden. Van zodra de archeologienota bekrachtigd is, is deze bindend.

Binnen het plangebied wordt de bestaande tuinmuur aan de Pastorij van Wambeek (Ternat) gerenoveerd. Hierbij bedraagt de totale oppervlakte van het plangebied ca. 1.180 m² en bedraagt de bodemingreep ca. 49 m². Het plangebied is niet gelegen in een beschermde archeologische site of gebied waar geen archeologische waarden te verwachten zijn.¹

1.1.4 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.2 Werkwijze en strategie

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeerd. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én of dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermd of onderzocht dienen te worden, of dat het plangebied kan worden vrijgegeven.

Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen van de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen creëren van de fysisch-geografische situatie en landschappelijke ligging, is er beroep gedaan op de gekende geografische, geologische en bodemkundige bronnen.

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

Vervolgens wordt een historische en archeologische analyse van het plangebied uitgevoerd. Hierbij worden zowel archeologische als historische vakliteratuur en het beschikbare historische en

¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017

archeologische kaartmateriaal geraadpleegd. Dit historisch kaartmateriaal kan een beeld geven van de evolutie van het landgebruik in en in de omgeving van het plangebied. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.²

Volgend archeologisch en historisch kaartmateriaal werd geconsulteerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Popp-kaart
- Vandermaelenkaart
- Topografische kaarten

Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

1.3 Aanleiding

1.3.1 Huidige situatie en gekende verstoringsen

Het projectgebied van ca. 1.180 m² is gelegen aan de Pol de Montstraat 5 te Wambeek, deelgemeente van Ternat (prov. Vlaams-Brabant). Het projectgebied betreft de pastortuin dat kadastraal gekend staat als TERNAT 2 AFD/WAMBEEK/ , sectie B, perceel 0010/00B000. De pastortuin is langsheen de zuidoostelijke kant omgeven door een muur.

Met een Koninklijk Besluit van 16 oktober 1980 werd de pastorie van Wambeek beschermt als monument om reden van artistieke en/of historische waarde. De pastorie is sinds 14 september 2009 ook bouwkundig erfgoed.³

² CARTESIUS 2021

³ https://nl.wikipedia.org/wiki/Pastorie_van_Wambeek

STEDENBOUWKUNDIGE LOCATIE: PASTORIJTUIN

INSTRUCTIEFILM

Overzicht kadastrale percelen

- TERNAT 2 AFD/WAMBEEK/, sectie B, perceel 0010/008000

Naam

- Pastorijtuin

VERWIJDEREN

Figuur 3: Stedenbouwkundige locatie: Pastorijtuin

Figuur 4: Zicht op de muur vanuit de Pol de Montstraat (© Google Streetview, aug 2013)

Figuur 5: Zicht op de muur vanuit de Pol de Montstraat (© Google Streetview, mei 2021)

Figuur 6: Plangebied op de meest recente luchtfoto (bron: AGIV)

1.3.2 Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant op het terrein een renovatie van de tuinmuur aan de Pastorij van Wambeek. De werken betreffen het afbreken en heropbouwen van deze muur.

De Pastorijmuur langsheen de Pol De Montstraat, Wambeek is door gronddruk aan het overhellen richting de openbare weg. De gronddruk ontstaat door het niveauverschil tussen de pastorijtuin langs de ene zijde van de muur en het voetpad langs de andere zijde van de muur. Het niveauverschil tussen de pastorijtuin en het voetpad bedraagt ongeveer 2 m.

Er werd een stabiliteitsstudie uitgevoerd in 2020, deze studie heeft de toestand als volgt beschreven:

“De tuinmuur helt 10 à 15cm over naar de straat toe, daardoor is in de hoek tussen lang en kort stuk, de tuinmuur afgescheurd.”

De hellingsgraad is nog niet van die aard dat er onmiddellijk gevaar tot omvallen dreigt, maar gezien de situatie van gronddruk van de hoger gelegen tuin zal in de toekomst de situatie nog verergeren. Ook duwt lokaal de begroeiing op ongezonde wijze tegen de bovenzijde van de muur.

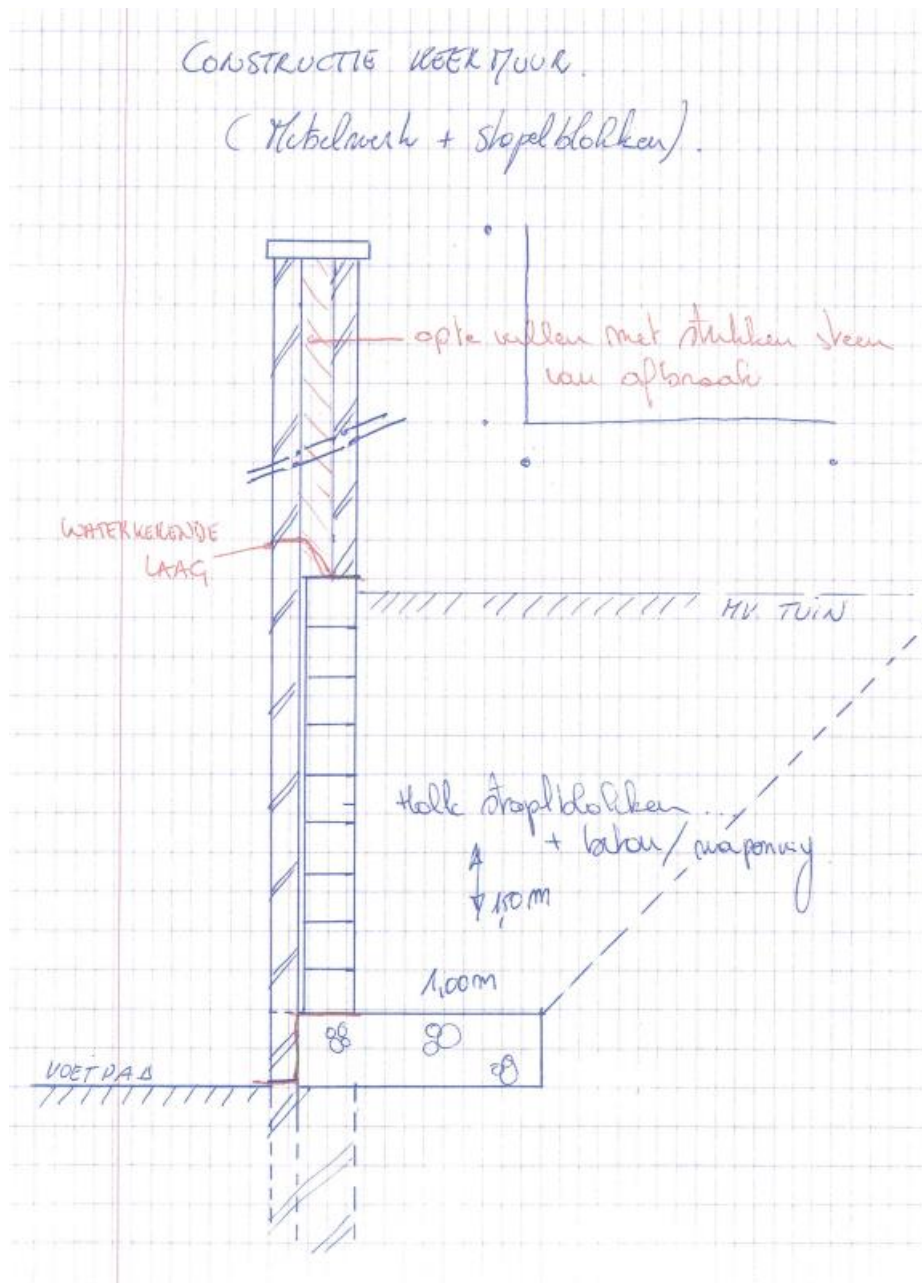
De muur zal afgebroken worden om een fundering te voorzien en opnieuw opgebouwd worden. De fundering zal op straatniveau liggen (langs de tuinzijde is dat ongeveer 2 m onder het maaiveld). Een deel van de grond achter de muur wordt verwijderd en heropgevuld met holle stapelblokken en beton/wapening om de muur stabiel te houden. De uitgraving gebeurt in talud. Onderaan is dit 1 meter breed. Bovenaan zal dit ca. 1,5 m breed zijn. De holle stapelblokken en de beton/wapening zullen tot op 1,5 m diepte t.o.v. het looppniveau van de pastorijtuin ingebracht worden. De muur zal opgebouwd worden met (zoveel als mogelijk) recuperatie van de bestaande bakstenen. Er wordt gestreefd om het uitzicht zo veel als mogelijk te bewaren.

De bodemingrepen betreft dus enkel de tuinmuur met een totale oppervlakte van ca. 49 m². Omdat het over eenvoudige werken gaat, zijn er geen extra plannen opgemaakt.

Figuur 7: Opmetingplan. ⁴

⁴ Zoals aangeleverd door de opdrachtgever.

Figuur 8: Schematische voorstelling bouwen keermuur. ⁵

⁵ Zoals aangeleverd door de opdrachtgever.

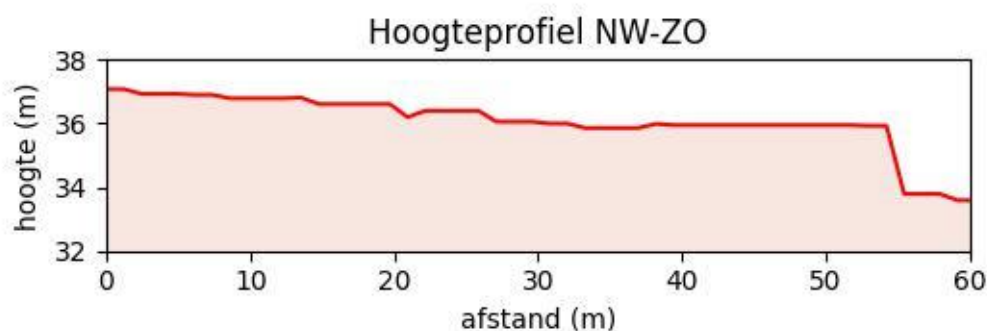
1.4 Assessmentrapport

1.4.1 Topografische situering

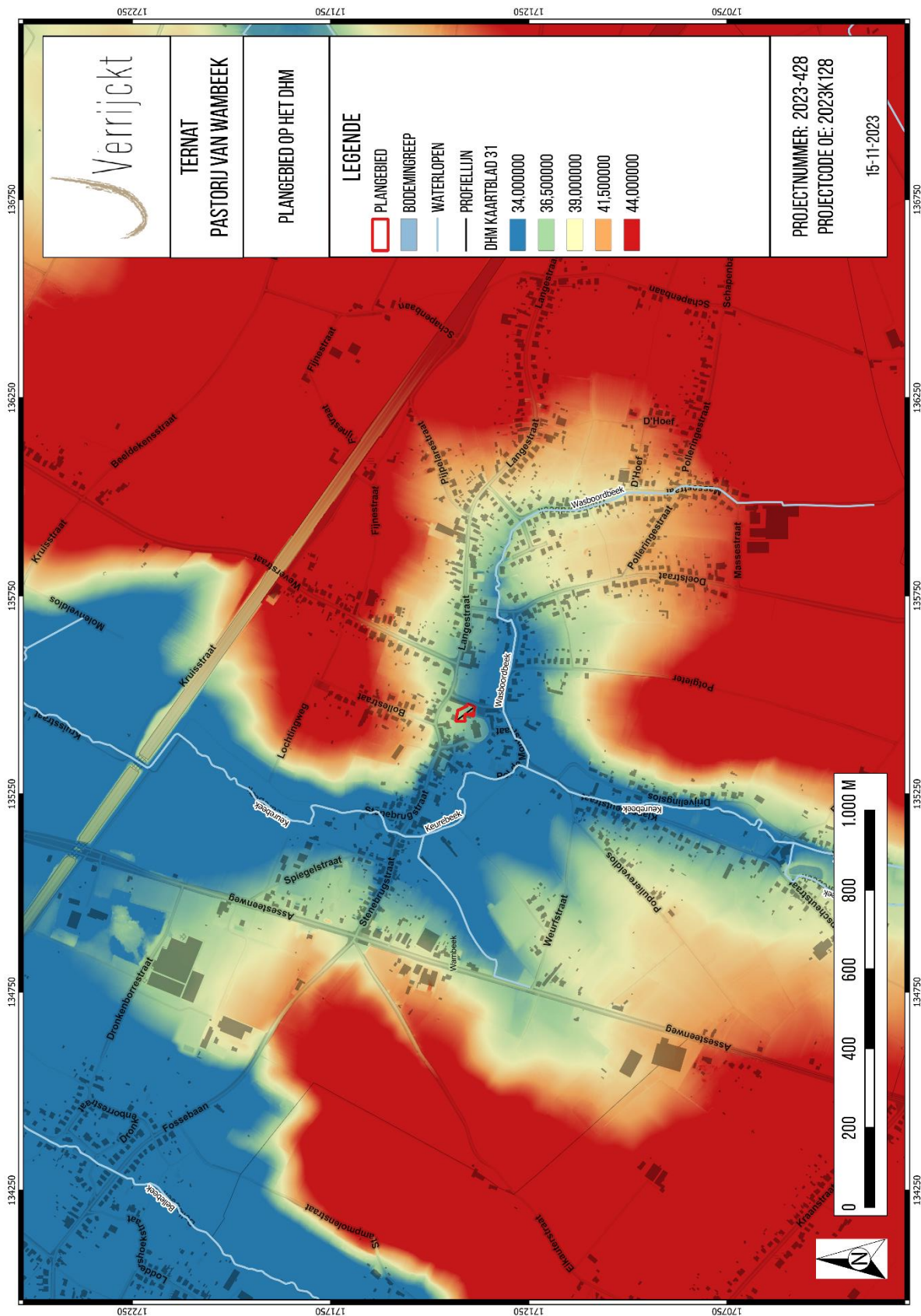
De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op *Figuur 1* en *Figuur 2*. Het plangebied is gelegen aan de Pol De Montstraat te Wambeek, deelgemeente van Ternat. Ternat is een gemeente in de provincie Vlaams-Brabant en heeft naast Wambeek en Ternat zelf ook Sint-Katherina-Lombeek als deelgemeente. De gemeente ligt in het Pajottenland en wordt omgeven door Affligem, Asse, Dilbeek, Lennik, Roosdaal en Liedekerke.

1.4.2 Landschappelijke en hydrografische situering

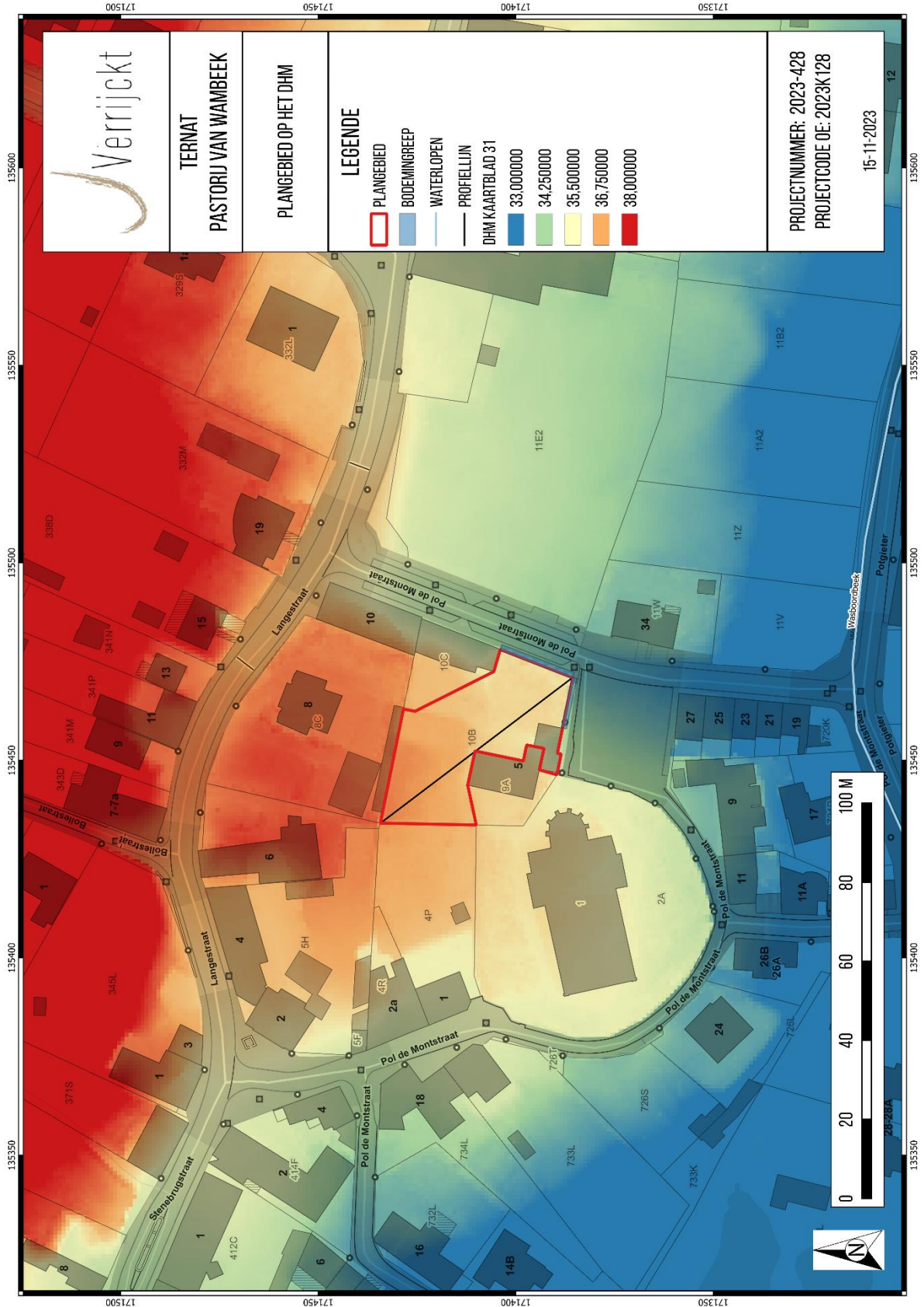
De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 34 en 44 m +TAW. Het plangebied ligt daarbij op een zuidelijke uitloper van een hoger gelegen terrein ten noorden en oosten ervan. Op deze uitloper is de kerk en de pastorie van Wambeek gesitueerd. Het terrein binnen het plangebied zelf helt af naar het zuidoosten toe, met een steile daling ter hoogte van de Pol de Montstraat met 2 meter. Het hoogste punt bevindt zich in het uiterste noordwesten van het terrein met een TAW-hoogte van 38 m. De laagste waarde is te vinden ter hoogte van de straatzijde met 33 m. Het plangebied situeert zich op een hoger gelegen uitloper in de vallei van de Keurebeek en de Wasboordbeek. De Keurebeek stroomt op ca. 130 m ten westen van het plangebied, terwijl de Wasboordbeek zich op ca. 70 m ten zuiden ervan bevindt. De Wasboordbeek mondt op ca. 190 m ten zuidwesten van het plangebied uit in de Keurebeek. De Keurebeek mondt in het noorden op zijn beurt in de Bellebeek. De Bellebeek stroomt op ca. 1,5 km ten westen van het plangebied.

Figuur 9: Hoogteprofiel NW-ZO door het projectgebied

Figuur 10: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM II) (bron: AGIV)

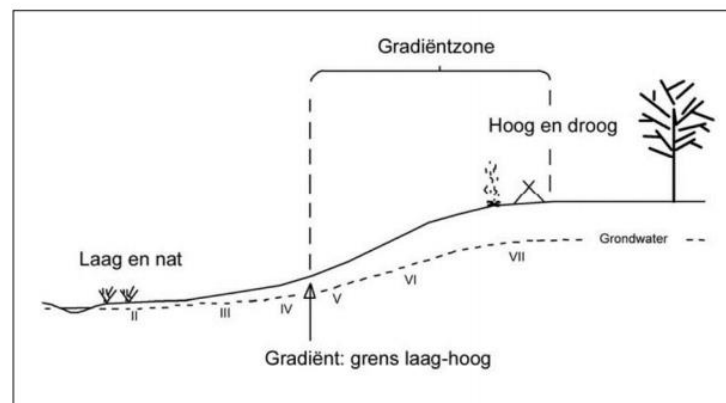

Figuur 11: Plangebied op het DHM II (bron: AGIV)

De meeste kampementen van jager-verzamelaars kunnen verwacht worden in de zogenaamde gradiëntzone, die zich uitstrekt vanaf de gradiënt (de grens tussen 'lage/natte' en 'hoge/droge' bodems) tot ca. 200 à 250 m in het droge deel. Een verklaring voor deze relatie moet worden gezocht in de volgende factoren:

- Landschappelijke gradiënten worden gekenmerkt door het op korte afstand van elkaar voorkomen van een grote verscheidenheid aan vegetatie-typen. Dit brengt voor jager-verzamelaars met zich mee dat op dergelijke locaties een grote verscheidenheid aan voedselbronnen op korte afstand voorhanden is in de vorm van planten en dieren.
- Rivier- en beekdalen vormden markante en goed herkenbare elementen in het door bossen gedomineerde landschap. Met name in het laat-paleolithicum en mesolithicum vormden de dalen de belangrijkste transportroutes.
- Langs eroderende oevers van rivieren en beken kunnen vuursteenhoudende terrasafzettingen aan het daglicht treden. In een begroeid zandlandschap kan een dergelijke ontsluiting een belangrijke bron van vuursteen zijn.
- Water geldt als constante en betrouwbare voedselbron door de aanwezigheid van vis.
- De nabijheid en bereikbaarheid van (drink-)water.

Op basis van bovenstaande bespreking van het digitale hoogtemodel kan geconcludeerd worden dat het plangebied gelegen is op een gradiëntzone, en dit van een hoger/droger gelegen deel in het landschap ten noorden van het plangebied naar een lagere/nattere vallei van de Keurebeek en Wasboordbeek.

Figuur 12: Illustratie gradiëntzone

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in het intervluvium van de Leie/Schelde (12b).⁶ Volgens de Traditionele Landschappenkaart is het plangebied gelegen in het Pajottenland. Het Pajottenland wordt gekenmerkt door een golvende topografie, assymetrische valleien, bossen en kleine kern dorpen. Het betreft een sterk versneden golvend heuvelland tussen de boven-Dender en boven-Zenne.

⁶ DE MOOR & MOSTAERT 1993

1.4.3 Geologische situering

PALEOGEEN EN NEOGEEN (TERTIAIR)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door de Formatie van Kortrijk. De kleien van de Formatie van Kortrijk werden afgezet in de zuidelijke Noordzee. Het plangebied is daarbij gelegen binnen het Lid van Moen. De ondergrond bestaat hierbij uit grijze klei tot silt, is kleihoudend, en bevat kleilagen.⁷

QUARTAIR 1/200.000

Op de Quartairgeologische kaart is het plangebied gekarteerd als type '2'. Dit type bestaat uit eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen en/of hellingsafzettingen van het Quartair.⁸

QUARTAIR 1/50.000

Op de Quartairgeologische kaart is het plangebied gekarteerd als type '26'. Dit type wordt gekenmerkt door eolische leem uit het Laat-Weichseliaan bovenop eolische leem uit het Midden-Weichseliaan. Onderaan komt een pre-Quartair substraat voor.⁹

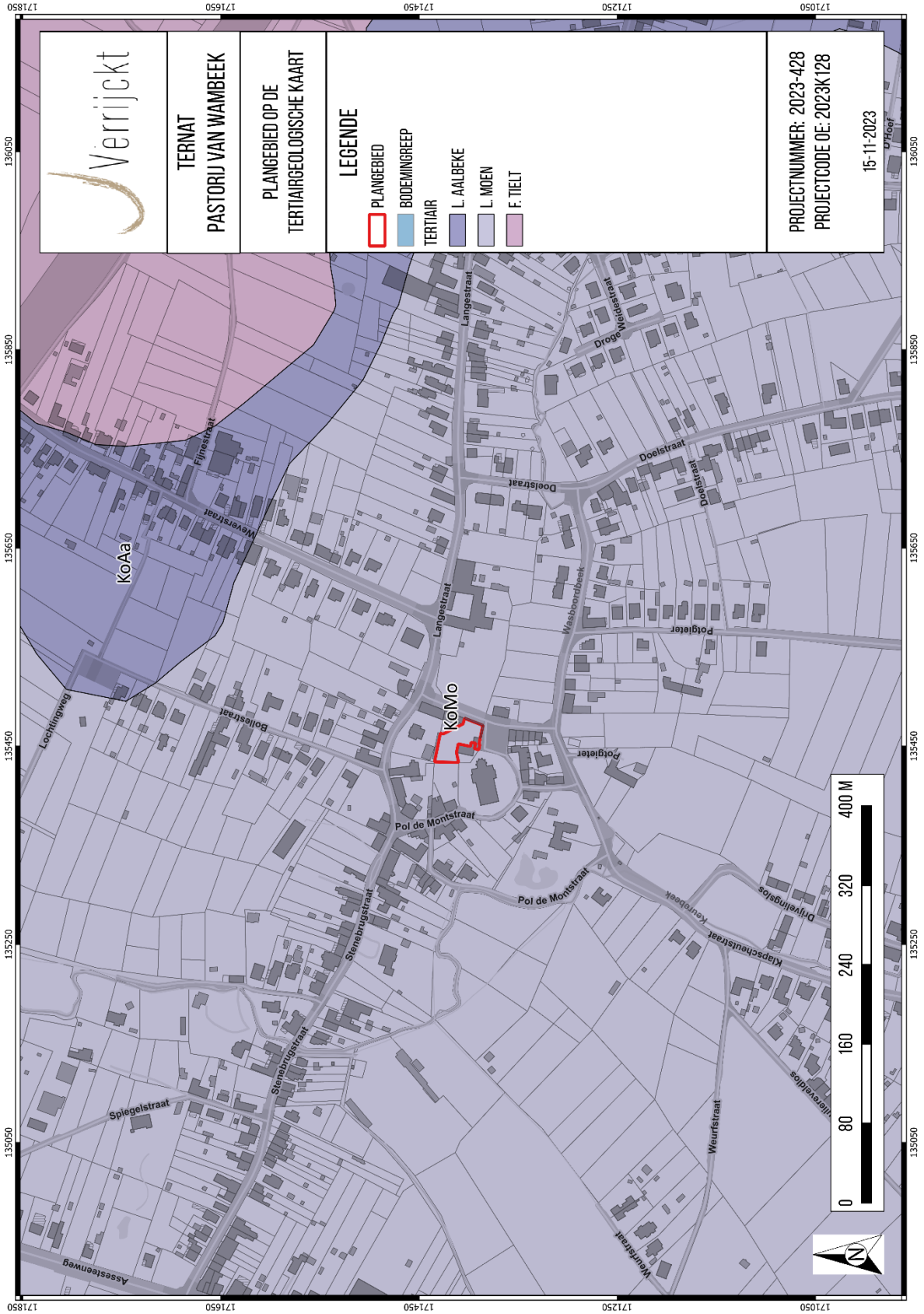
1.4.4 Bodemkundige situering

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem binnen het plangebied gekarteerd als 'OB' (bebouwde zone). Rond het plangebied komen verschillende leembodems voor. Net ten oosten ervan wordt Acp en Adp gekarteerd. **Acp** staat voor matig droge leembodems zonder profiel. De Acp depressie- of lage hellingsgronden omvatten colluviale bodems, welke tussen 80 en 120 cm gleyverschijnselen vertonen. Het colluviaal dek rust veelal op een geërodeerd profiel waarvan de textuur B op wisselende diepte in het profiel voorkomt. Deze gronden hebben een belangrijke spreiding vooral langs de valleigebieden. **Adp** staat voor matig natte leembodems zonder profiel. De bouwlaag vertoont een bruingrijze kleur die geleidelijk overgaat in niet gedifferentieerd colluviaal materiaal die baksteenrestjes en houtskoolfragmenten bevat. Het colluvium rust op een afgeknotte textuur B of op een Tertiair substraat. Roestverschijnselen beginnen vanaf 50 cm. Ze komen voor in lage brede depressies, op de lage rand van hellingen en als oeverwallen in alluviale valleien.

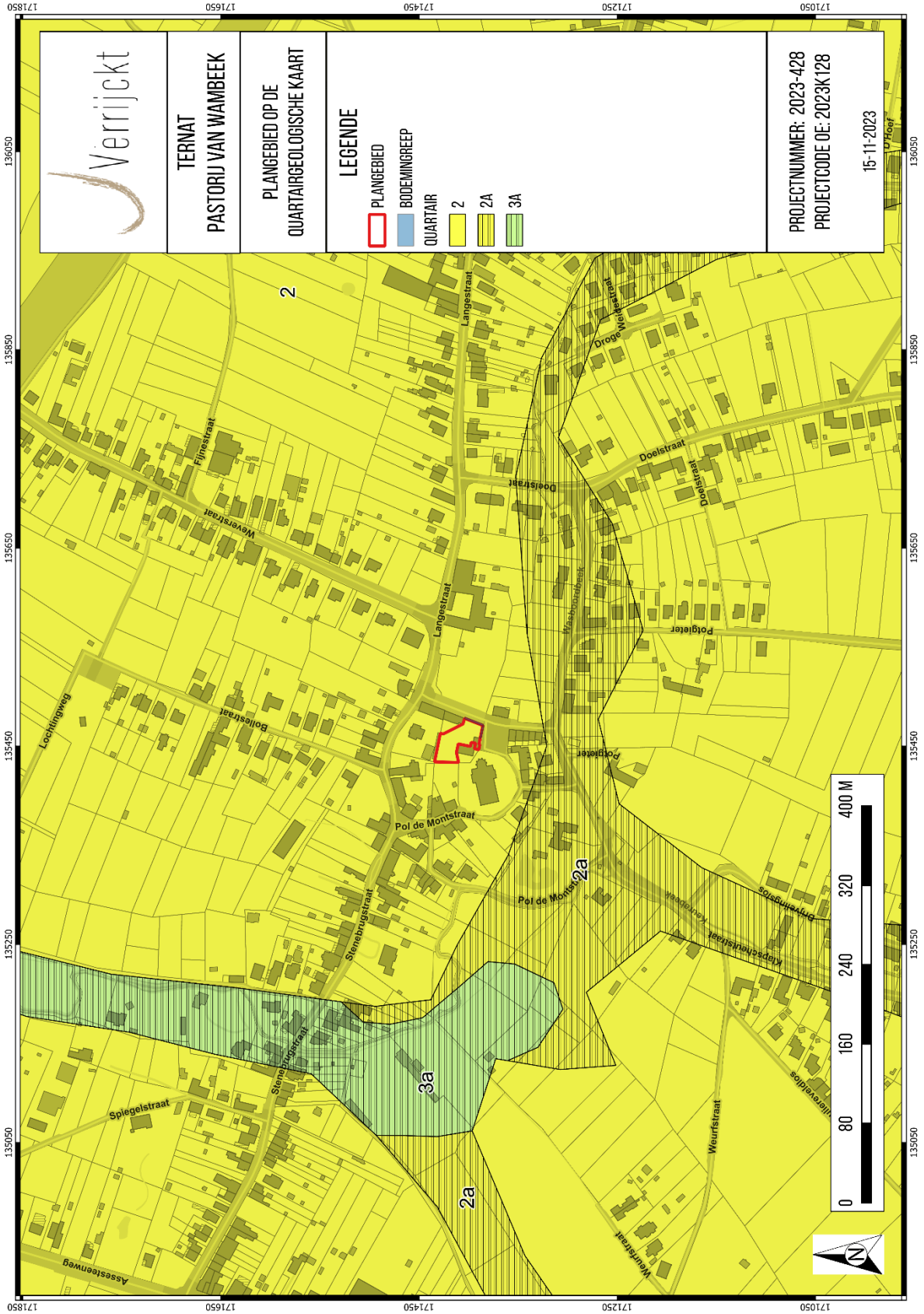
⁷ Geopunt.be

⁸ Geopunt.be

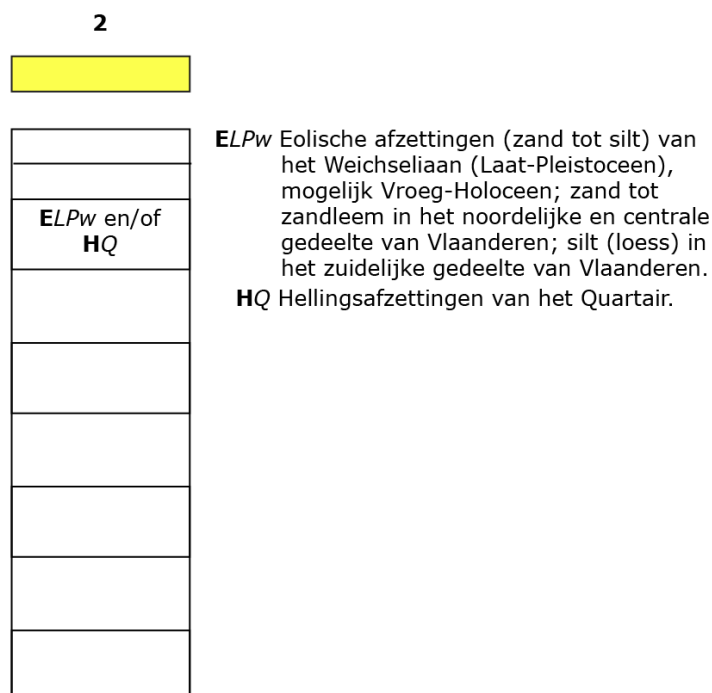
⁹ SCHROYEN K., 2003

Figuur 13: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart (bron: DOV)

Figuur 14: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:200.000 (bron: DOV)

Figuur 16: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart 1:200 000 betreffende het plangebied (geopunt.be)

Figuur 17: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart 1:50 000 betreffende het plangebied (SCHROYEN K., 2003)

1.4.5 Historische bronnen

Het plangebied ligt in de huidige deelgemeente Wambeek, die samen met de naburige dorpen Ternat en Sint-Katarina-Lombeek, een gesloten gebied uitmaakte dat in 877 in het bezit was van de abdij Sint-Gertrudis te Nijvel. Hieruit ontstond in de 13de eeuw een heerlijkheid die aanvankelijk toebehoorde aan de *van Wezemaels*; de plaatselijke heren bouwden zich in de 14de eeuw een slot *Kruikenburg* te Ternat, doch bestuurlijk bleef Wambeek het centrum van de heerlijkheid. Wambeek vaardigde trouwens, vermoedelijk in 1380 een dorpskeure uit.¹⁰

1.4.6 Cartografische bronnen

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Met deze bronnen kan nagegaan worden of er in historische tijden bebouwing is geweest op het terrein, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn.

Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijkere bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde topografische en kadasterkaarten. Mogelijk eerder aanwezige structuren kunnen intussen verdwenen zijn.

VILLARET (1745-1748)

De Villaretkaart wordt eveneens de kaart van de Franse ingenieurs en geografen genoemd (1745-1748). Het bestrijkt grote delen van het huidige Belgische grondgebied en vertelt ons hoe het landschap erbij lag in het midden van de 18de eeuw. Na de slag bij Fontenoy (1745) kregen de Fransen voor enkele jaren de controle over onze gebieden. Het is in die militaire context dat de meer dan 80 kaartbladen ontstonden.

Op de Villaretkaart staat het plangebied niet geheel correct gegeorefereerd. Het plangebied zou namelijk iets meer naar het noordoosten georiënteerd moeten worden. Op de huidige georeferentie is namelijk de Sint-Remigiuserker van Wambeek gelegen binnen het plangebied, terwijl het plangebied hier net ten noordwesten gelegen is. De huidige dorpskern van Wambeek (hier benoemd als '*Wambeek*') wordt evenwel al vrij goed weergegeven op de kaart. Zowel de huidige Pol de Montweg als de Langestraat zijn al weergegeven, alsook zijn de Wasboordbeek en de Keurebeek duidelijk te zien. De huidige pastorie is echter nog niet aanwezig.

FERRARIS (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied, hoewel soms lokale verschuivingen mogelijk zijn.

Ook op de Ferrariskaart is het plangebied niet geheel juist gegeorefereerd. Ook hier moet het plangebied iets meer naar het noordoosten opgeschoven worden. Wel is er op deze kaart de pastorie van Wambeek weergegeven ten noordoosten van de kerk (hier binnen het plangebied gelegen). Het terrein ten noordoosten van de pastorie is ingenomen door kleine tuintjes, omgeven door hagen. Ten

¹⁰ Wambeek, op: <https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/14308>

noorden van deze tuintjes zijn twee grotere gebouwen weergegeven. Rondom de kerk is op deze kaart een kerkhof weergegeven.

ATLAS DER BUURTWEGEN (1843-1845)

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering de wet van 10 april 1841. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.

Op de Atlas der Buurtwegen is het plangebied wel correct gegeorefereerd en bevindt het plangebied zich net ten noordoosten van de pastorie. Het plangebied zelf is onbebouwd en grotendeels ingenomen door perceel 247. Een kleine noordelijke hoek behoort toe tot perceel 246. De pastorie staat hier genummerd als 248. De Pol de Montstraat langsheen de oostelijke zijde van het plangebied staat benoemd als '*Chemin n°22*'. De straat ten zuiden (die vervolgens rond de kerk gaat) staat aangeduid als '*Chemin n°14*'.

VANDERMAELEN (1846-1854)

De kaarten Vandermaelen of Vandermaelenkaarten zijn een verzameling van historische kaarten van België, gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). Deze kaarten geven een gedetailleerd beeld van heel België en worden beschouwd als de opvolger van de Ferrariskaarten uit de periode 1771-1778.

Net zoals bij de Villaret- en de Ferrariskaart staat het plangebied op de Vandermaelenkaart te veel naar het zuidwesten afgebeeld. Op deze kaart valt de pastorie namelijk binnen het plangebied. Het terrein rond de pastorie is gearceerd. Er is geen duidelijkheid over het terreingebruik. Net zoals bij de Ferrariskaart is er hier tussen de pastorie en de kerk een kerkhof ingetekend.

POPP (1842-1879)

Met de Popp-kaarten wordt de verzameling van kadasterkaarten bedoeld die in de 19de eeuw uitgegeven werd door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879).

Op de Popp-kaarten staat het plangebied wel weer correct aangeduid. Op deze kaart bevindt het plangebied zich tussen de huidige Pol de Montstraat en de pastorie. De percelen binnen het plangebied staan genummerd als 8, 9 en 10.

TOPOGRAFISCHE KAART 1873, 1904 EN 1939

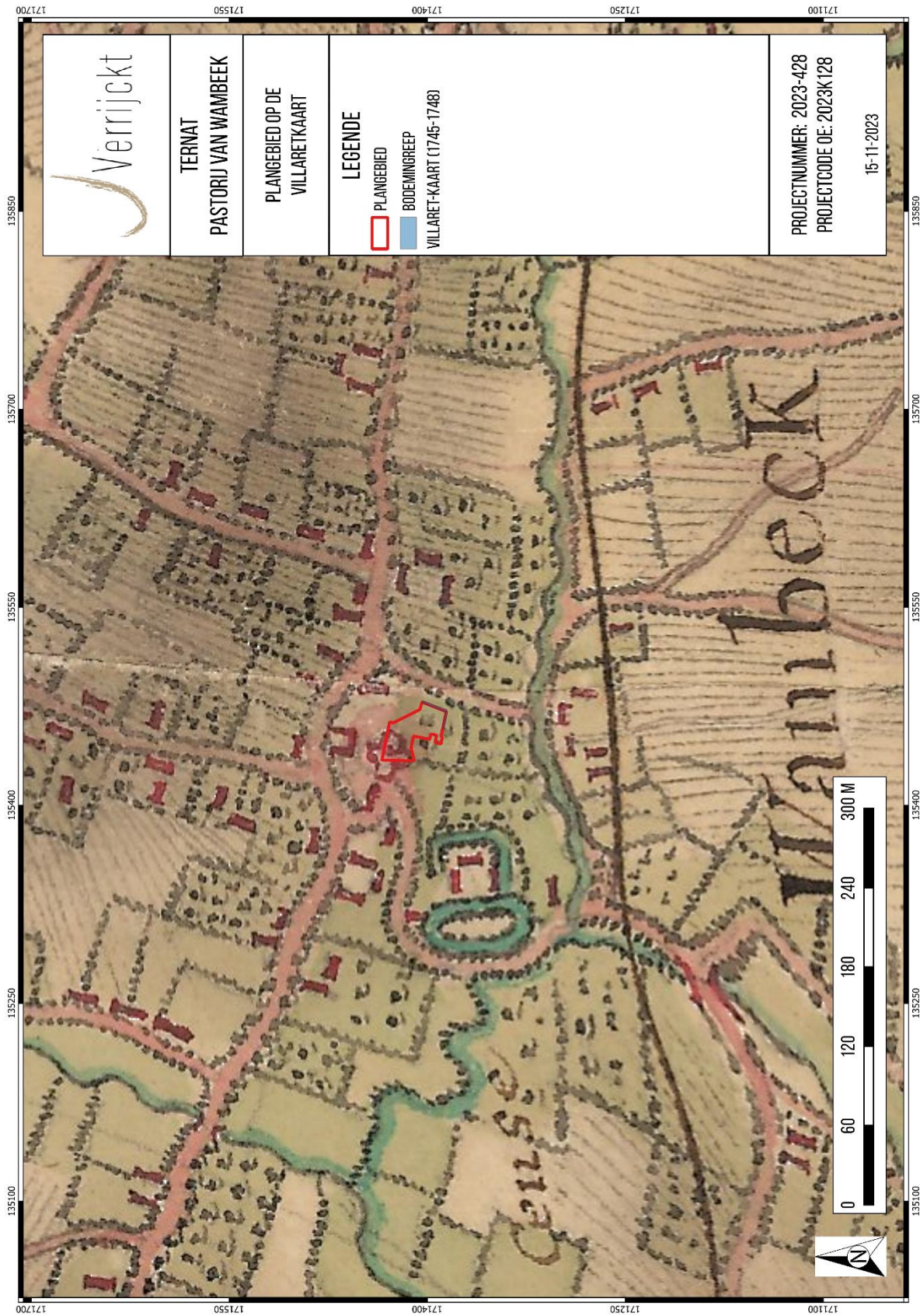
Op de topografische kaarten van 1873, 1904 en 1939 loopt de huidige Pol de Montstraat door het zuidoostelijke deel van het plangebied. Voor de rest blijft het plangebied onbebouwd en is er enkel de pastorie te zien ten zuidwesten ervan. Op deze drie topografische kaarten is nog steeds een kerkhof weergegeven rond de kerk.

TOPOGRAFISCHE KAARTEN 1969, 1981 EN 1989

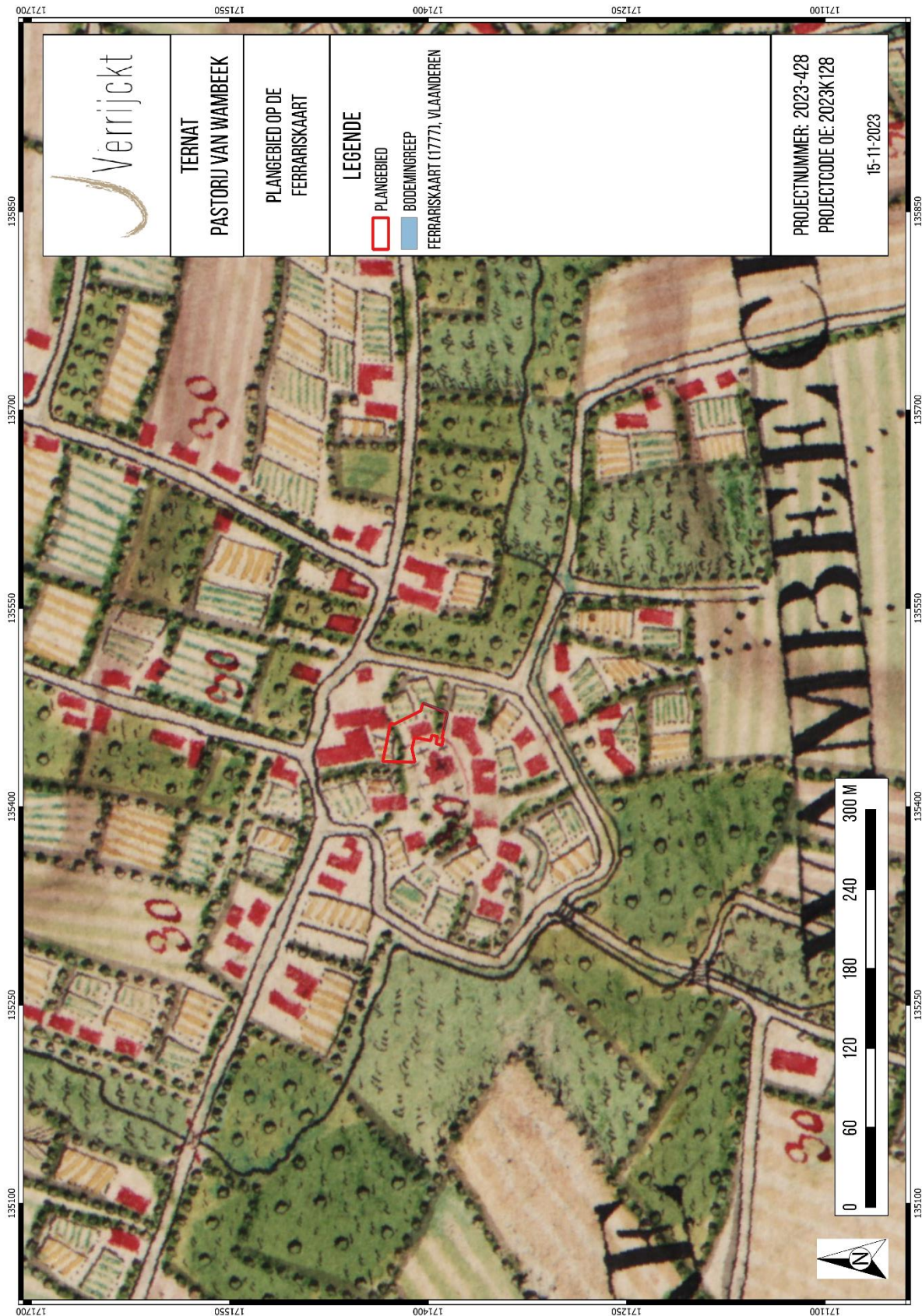
Op de topografische kaarten van 1969 en 1981/1989 blijft de situatie gelijkaardig als op voorgaande topografische kaarten. Op deze kaarten loopt de Pol de Montstraat evenwel niet meer door, maar naast het plangebied. De pastorie is dan weer deels binnen het plangebied gelegen. Ook in het noorden van het plangebied is een klein vierkant tot rond gebouwtje ingetekend. Het kerkhof rond de kerk is niet meer afgebeeld. De huidige tuinmuur is op geen van de topografische kaarten afgebeeld. Er loopt op deze topografische kaarten wel een duidelijke hoogtelijn dwars door het plangebied. De juiste hoogte is echter onduidelijk.

ORTHOFOTO 1971, 1979-1990 EN 2000-2003

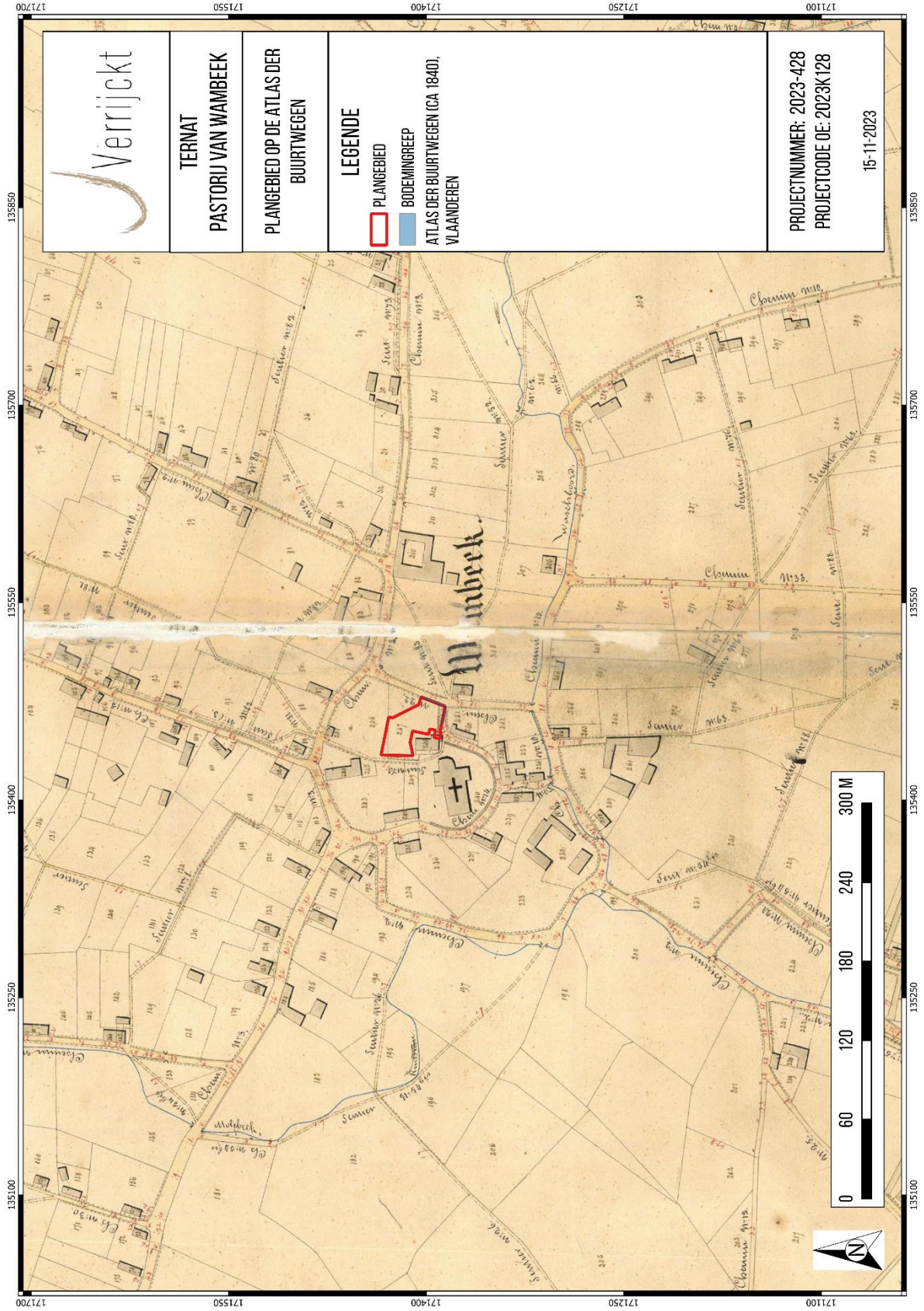
De orthofoto uit 1971 is vrij onduidelijk, maar bevestigt het beeld van de topografische kaarten waarbij het terrein (grotendeels) onbebouwd is, met enkel de pastorie net ten zuidwesten ervan. Op de orthofoto van 1979-1990 is de tuinmuur van de pastorie duidelijk zichtbaar. Op de orthofoto van 2000-2003 is te zien dat er een aanbouw aan de pastorie verschijnt in het zuidwestelijk deel van het plangebied. Hetzelfde beeld is te zien op de volgende orthofoto's en blijft quasi ongewijzigd tot op heden waarbij het grootste deel van het plangebied ingenomen is door de pastorie.

Figuur 19: Plangebied op de Villaretkaart (bron: geopuni)

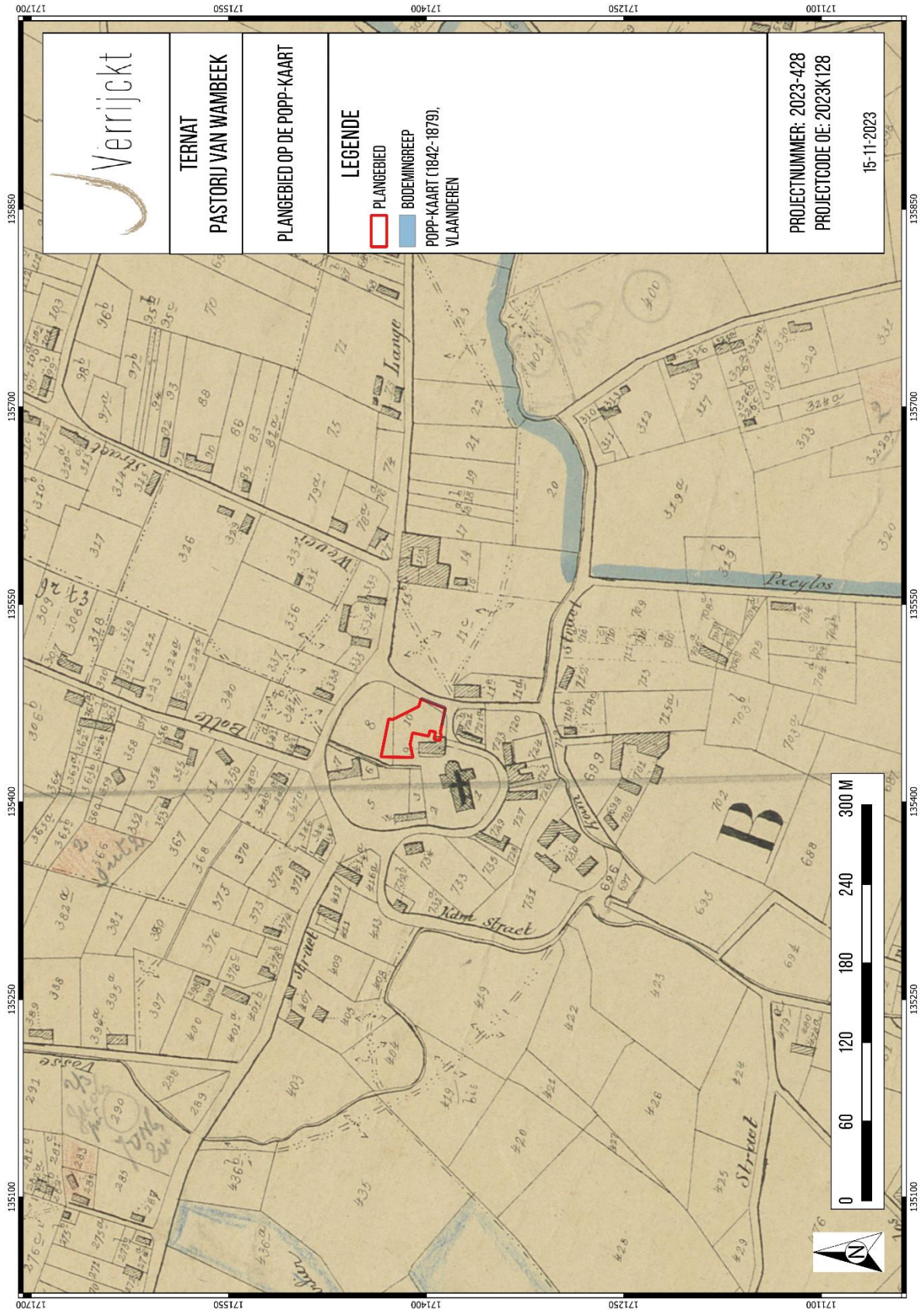
Figuur 20: Plangebied op de Ferrariskaart (bron: geopunt)

Figuur 21: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt)

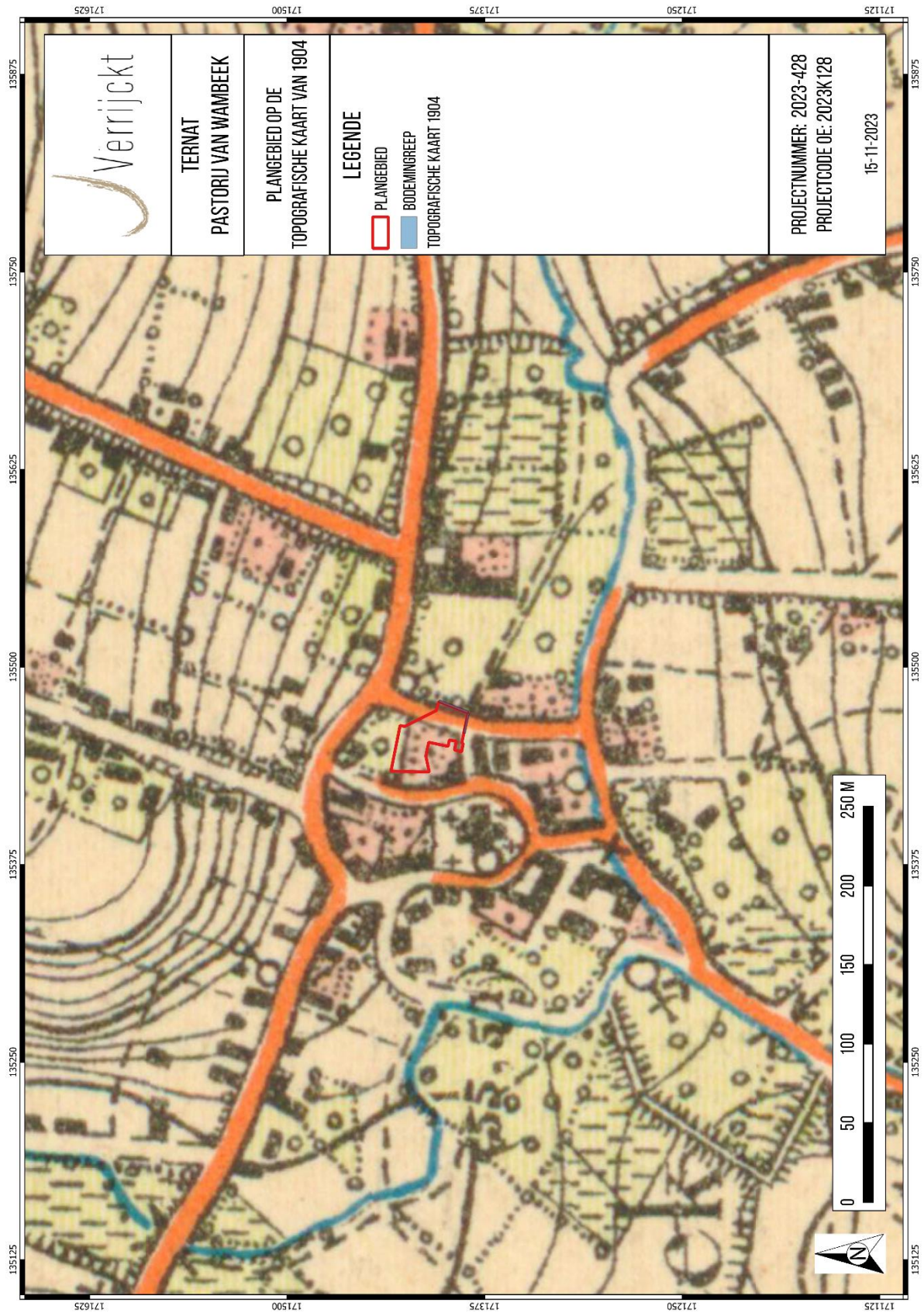
Figuur 22: Plangebied op de Vandermaelenkaart (bron: geopunt)

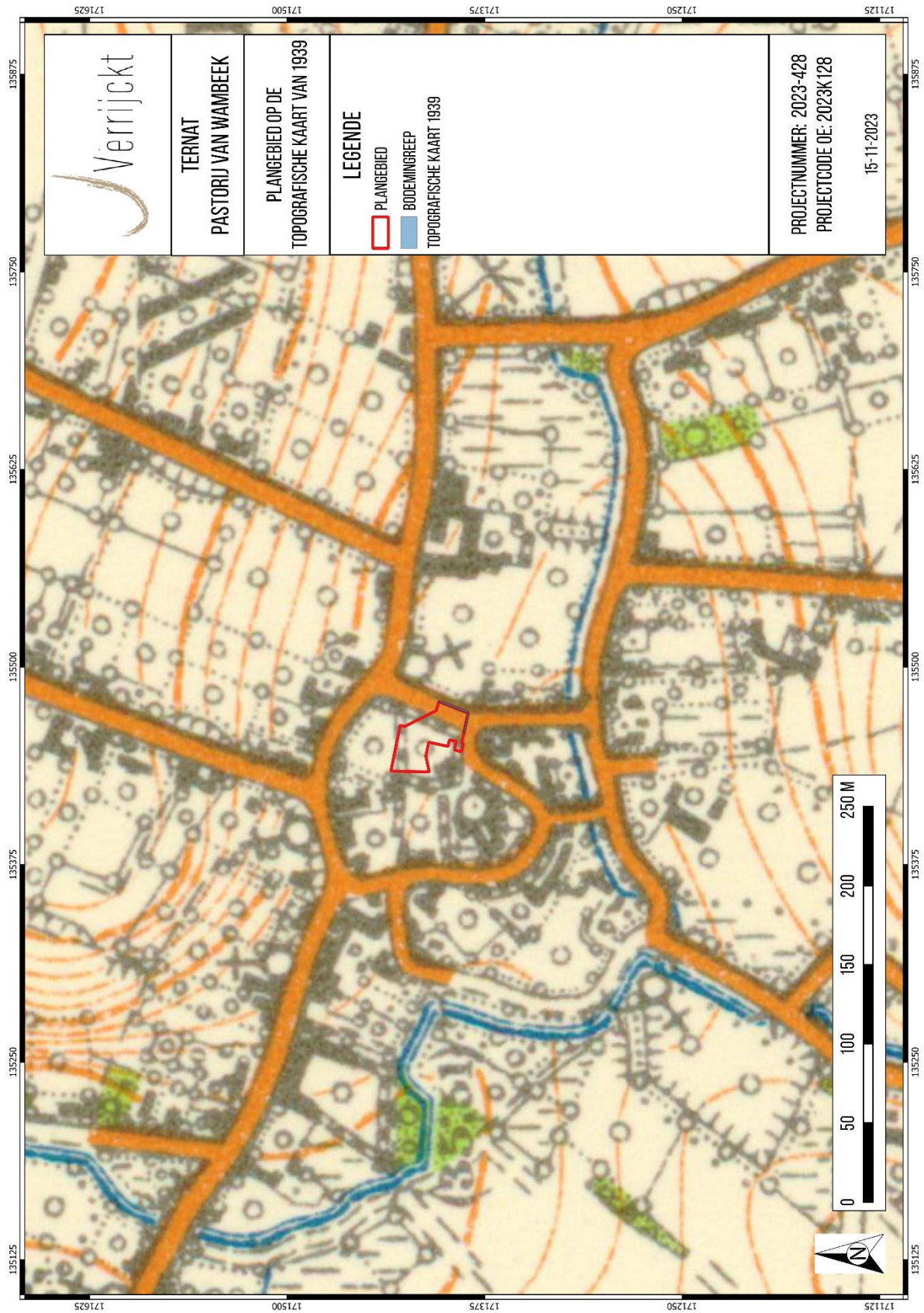
Figuur 23: Plangebied op de Popp-kaart (bron: geopunt)

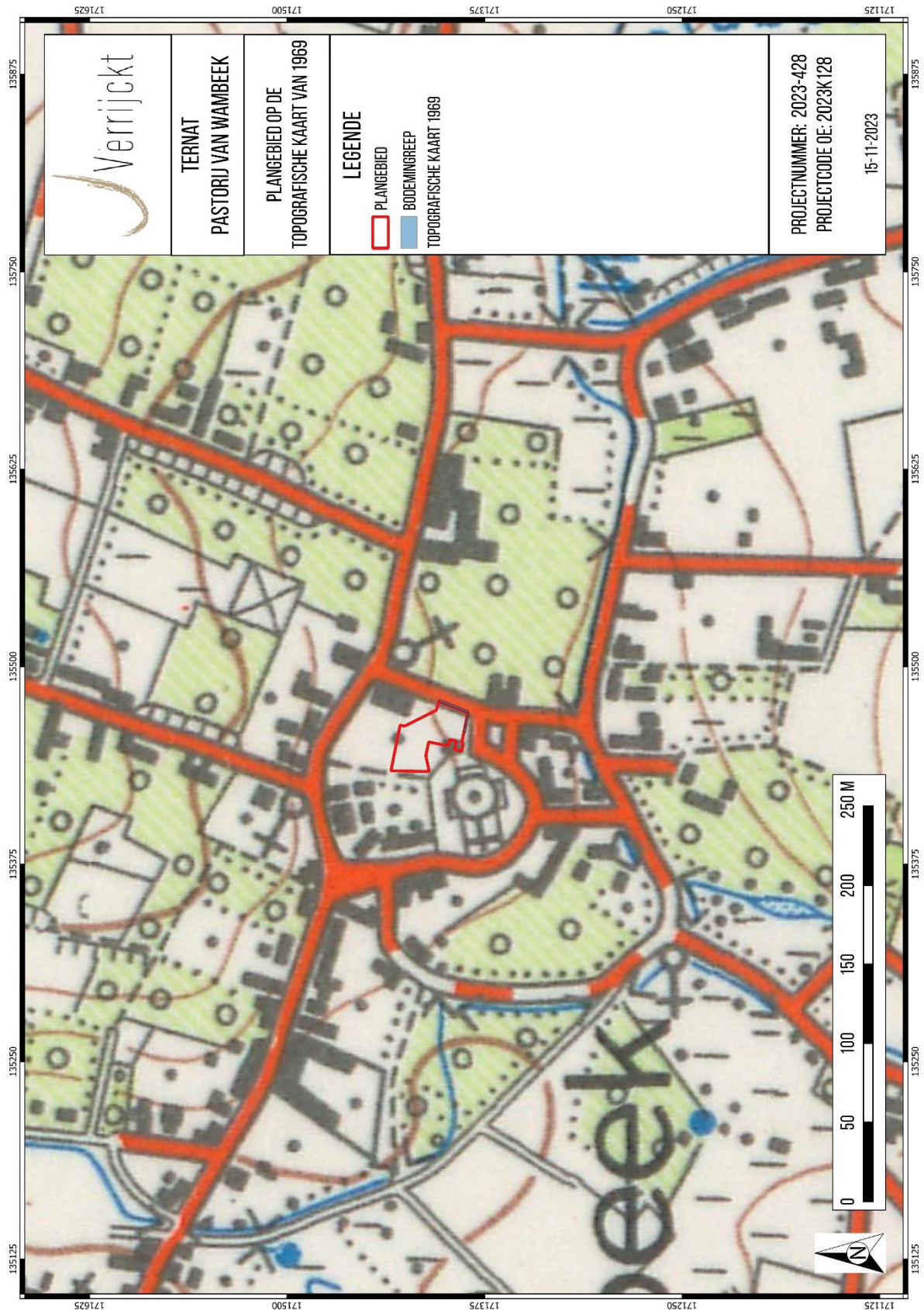
Figuur 24: Plangebied op de Topografische kaart van 1873 (bron: cartesius)

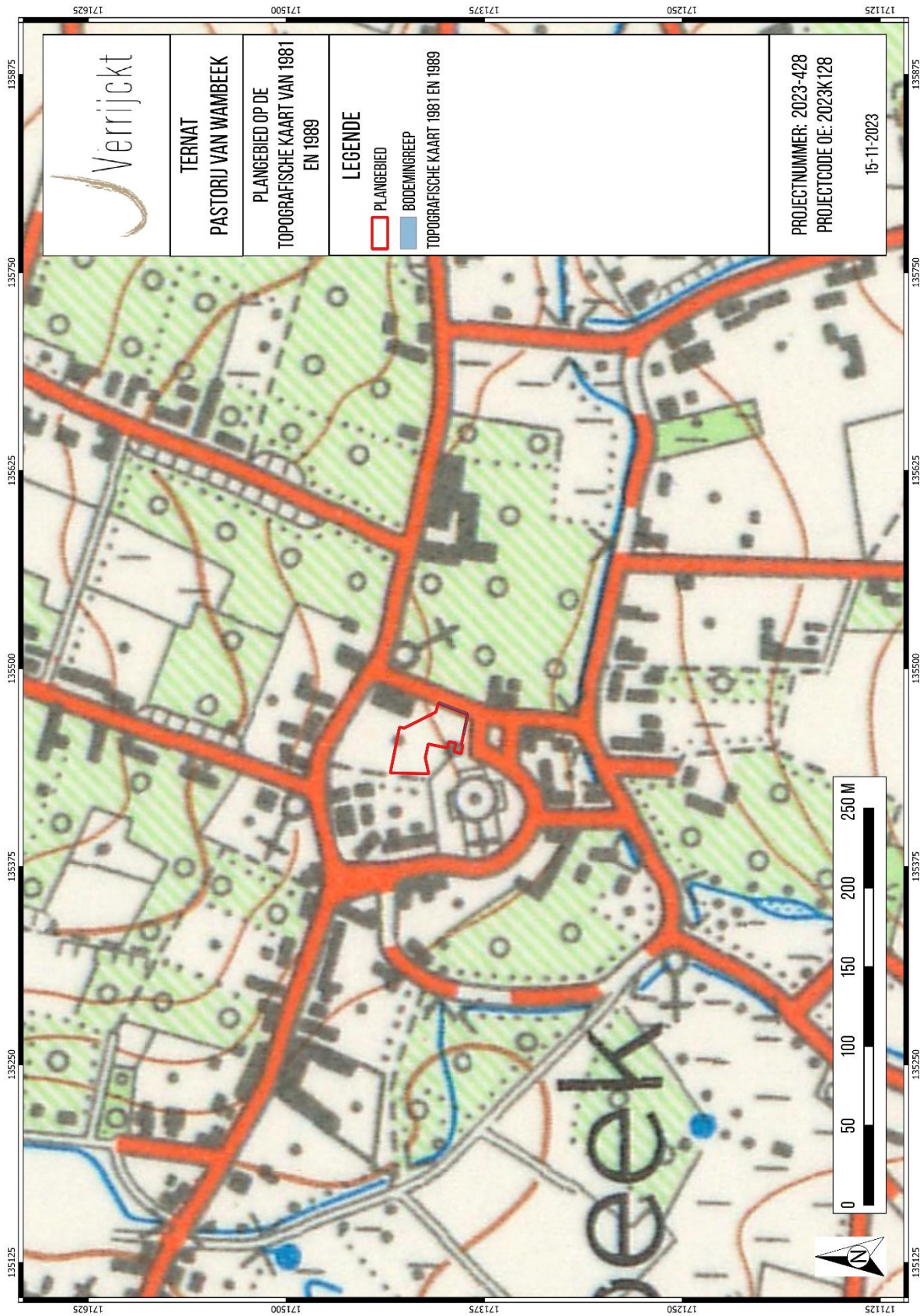
Figuur 25: Plangebied op de Topografische kaart van 1904 (bron: cartesius)

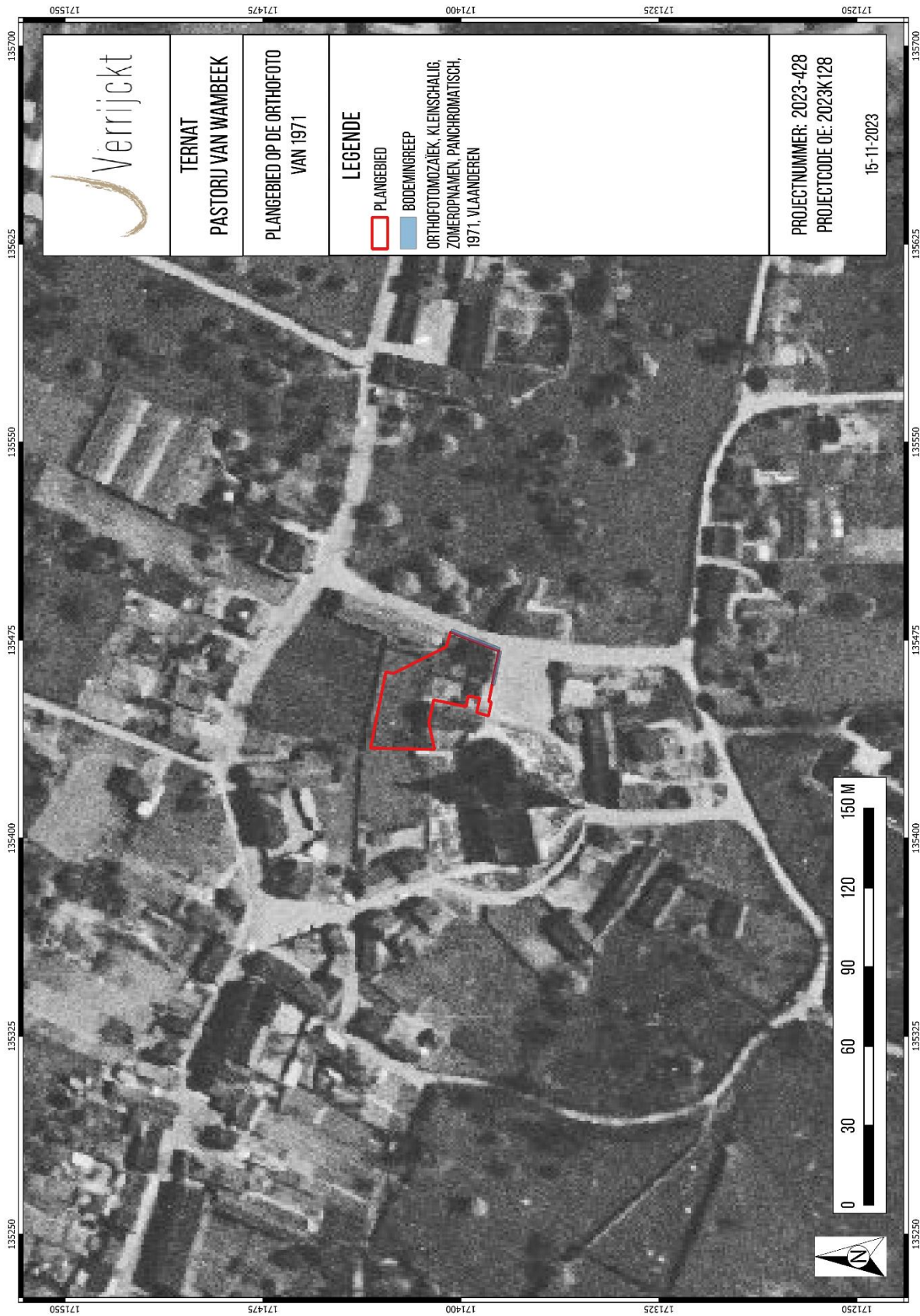
Figuur 26: Plangebied op de Topografische kaart van 1939 (bron: cartesius)

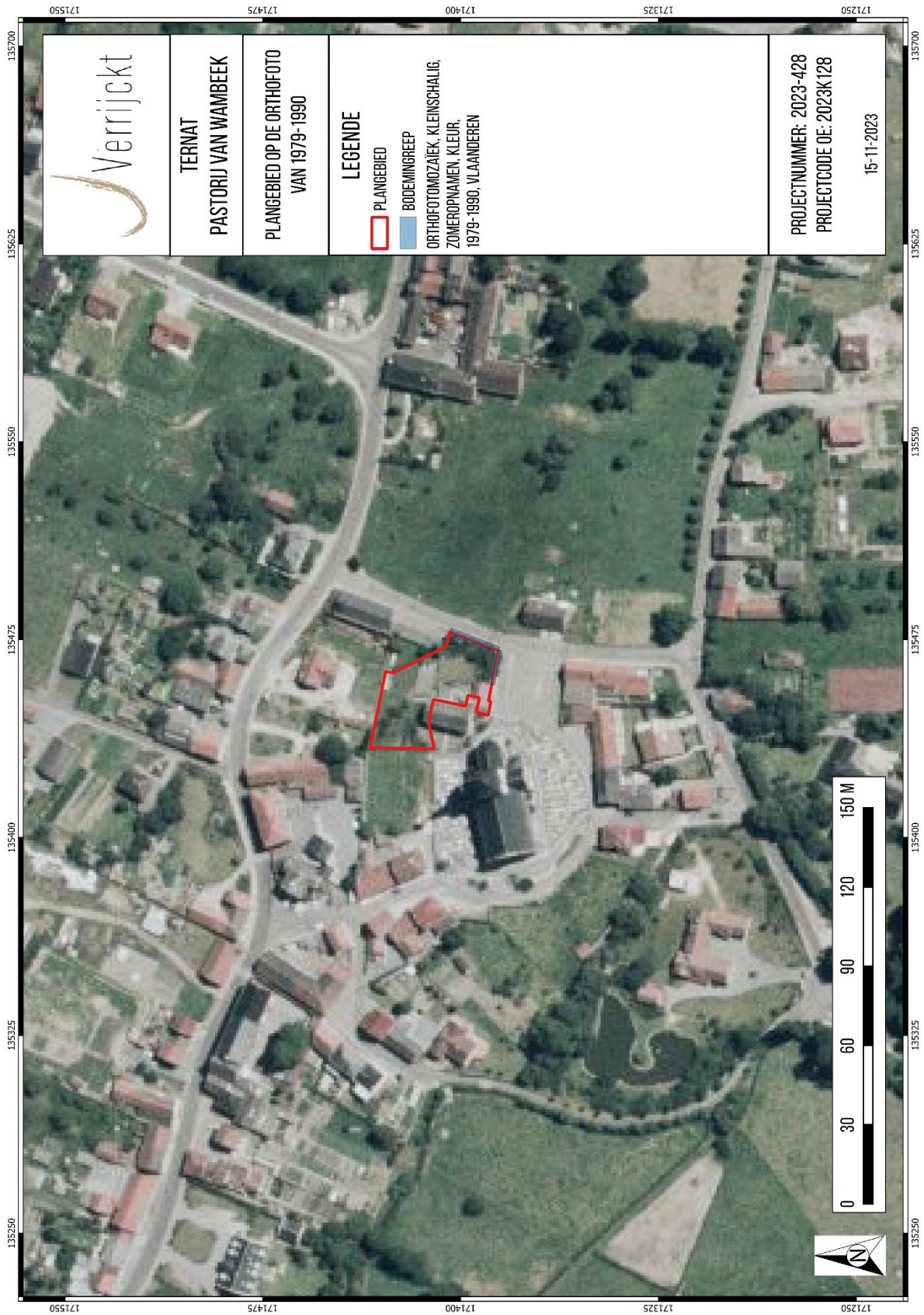
Figuur 27: Plangebied op de Topografische kaart van 1969 (bron: cartesius)

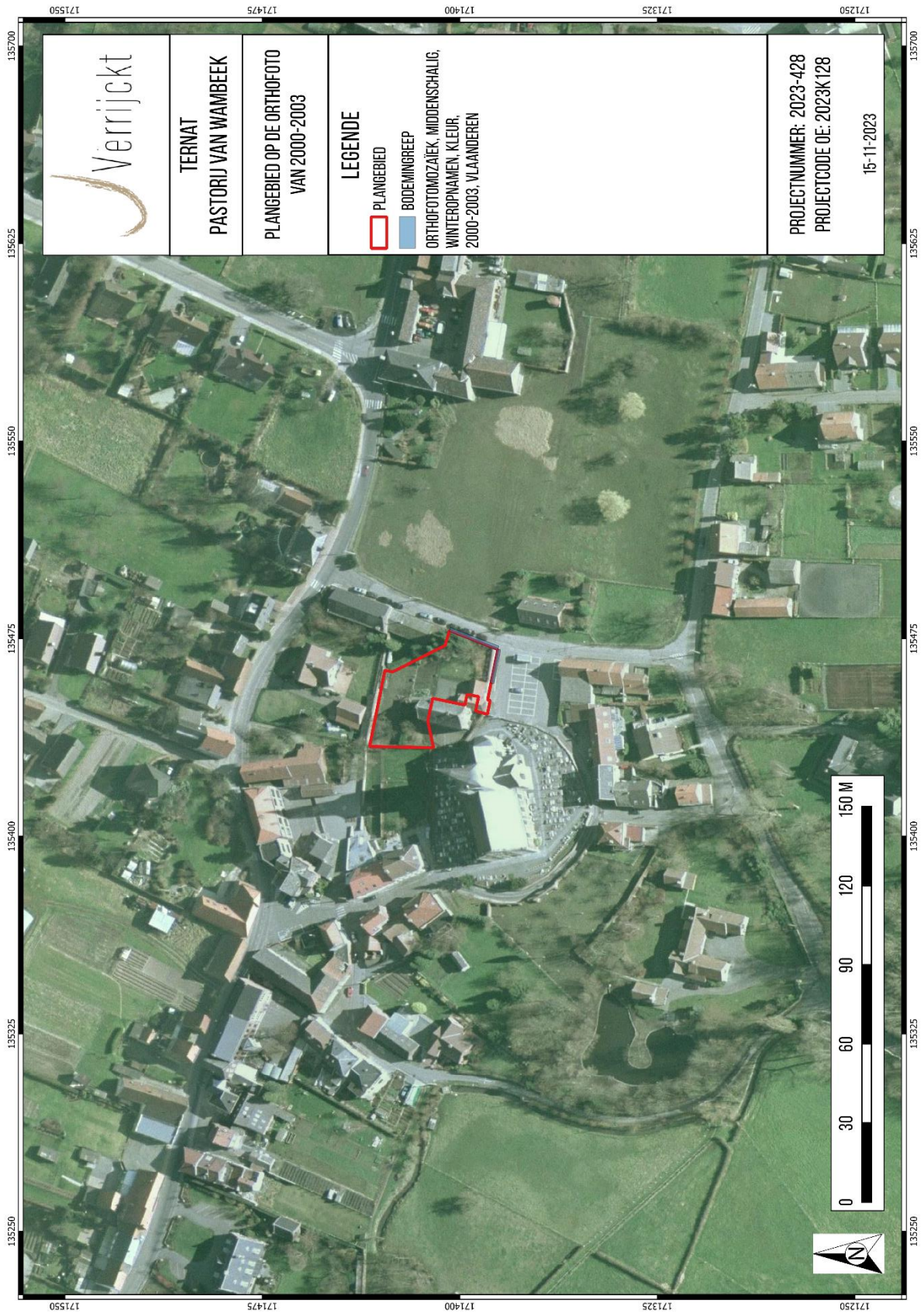
Figuur 28: Plangebied op de Topografische kaart van 1981 en 1989 (bron: cartesius)

Figuur 29: Plangebied op de Orthofoto van 1971 (bron: AGIV)

Figuur 30: Plangebied op de Orthofoto van 1979-1990 (bron: AGV)

Figuur 31: Plangebied op de Orthofoto van 2000-2003 (bron: AGIV)

1.4.7 Archeologisch bronnen

CENTRAAL ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Binnen de contouren van het plangebied zijn er geen archeologische waarden gekend. Voor de ruime omgeving van het plangebied kunnen zowel de Centrale Archeologische inventaris (CAI), als de archeologische gebeurtenissen, (vastgestelde) archeologische zones en goedgekeurde archeologienota's geraadpleegd worden. Allereerst volgt hieronder een oplistijng van de gekende archeologische waarden binnen een straal van 1000 m, zoals opgelijst in de archeologische databank van vindplaatsen in Vlaanderen (CAI).

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.¹¹

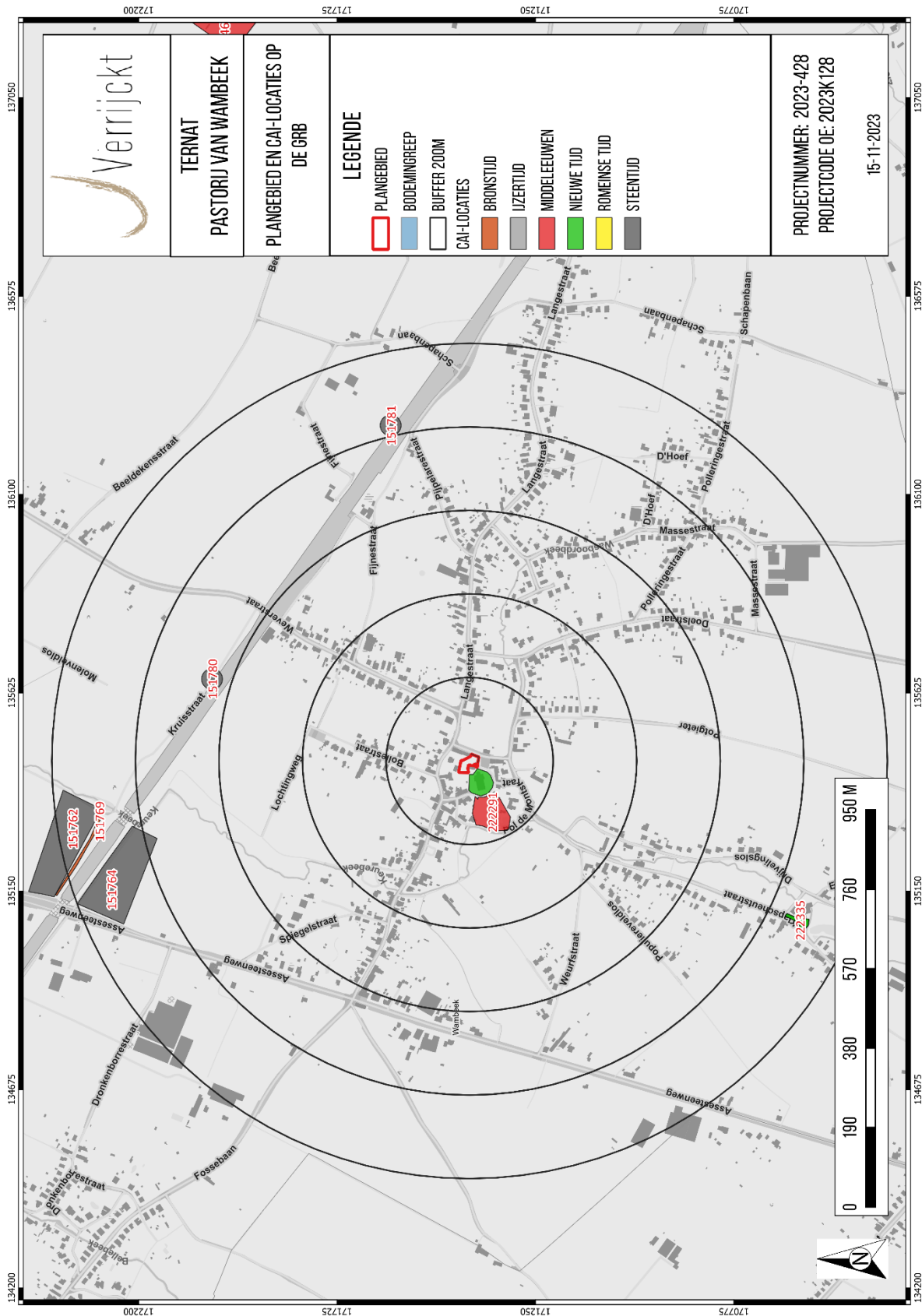
CAI-NUMMER	TOPONIEM	OMSCHRIJVING	DATERING	BRON
2726	Sint-Remigiuskerk	Parochiekerk	17 ^{de} eeuw	Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Wambeek, Sint-Remigiuskerk https://fd.erfgoed.net/waarnemingen/2726
151762	Stapelplaats Assesteenweg noord	Lithisch materiaal	Midden- Neolithicum	Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Wambeek, Stapelplaats Assesteenweg- noord https://fd.erfgoed.net/waarnemingen/151762
151764	Stapelplaats Assesteenweg zuid	Sporen	Onbepaald	Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Wambeek, Stapelplaats Assesteenweg-zuid https://fd.erfgoed.net/waarnemingen/151764
151769	Km 15,100 (Ternat- Assesteenweg) tpt km 14,850 (Ternat- Keurebeek)	Sporen	Romeinse tijd	Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Wambeek, Km 15,100 (Ternat- Assesteenweg tot km 14,850 (Ternat- Keurebeek) https://fd.erfgoed.net/waarnemingen/151769
151780	Km 14,400 (noord)	Lithisch materiaal	Midden- Neolithicum	Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Wambeek, Km 14,400 (noord) https://fd.erfgoed.net/waarnemingen/151780
151781	Km 13,700 (noord)	Lithisch materiaal	Midden- Neolithicum	Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Wambeek, Km 13,700 (noord) https://fd.erfgoed.net/waarnemingen/151781
222291	Motte van Wambeek	Motte	Middeleeuwen	Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Wambeek, Motte van Wambeek https://fd.erfgoed.net/waarnemingen/222291
222335	Klapscheutmolen	Molen	16 ^{de} eeuw	Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Wambeek, Klapscheutmolen https://fd.erfgoed.net/waarnemingen/222335

¹¹ CAI 2021

Binnen een straal van 1000m zijn acht CAI-locaties gekend. Het betreft daarbij drie locaties waar lithisch materiaal als losse vondsten werden aangetroffen. Bij CAI-locatie 151762 werden onder andere een afslag in grijze mijnsilex (Mons-Spiennes), een boor in fijnkorrelige silex met bruingroene patina en een afslag in vuursteen aan het licht gebracht. CAI-locatie 151780 verwijst o.a. naar een geretoucheerde afslag (met afgeknotte boorden) in donkergrijze vuursteen en een middelgrote afslagschrabber in grijze, gevlekte vuursteen. Ter hoogte van CAI-locatie 151781 werd o.a. een fragment van een driehoekige pijlpunt (proximaal gedeelte) in een fijnkorrelige, donkergrijze vuursteen en een fragment van een kleine afslagschrabber teruggevonden. Bij twee proefsleuvenonderzoeken werden sporen teruggevonden. Ter hoogte van CAI-locatie 151764 werden daarbij enkele grondsporen teruggevonden waarbij mogelijk een aantal paalsporen. De datering van deze sporen is ongekend. Ter hoogte van CAI-locatie 151769 werden een groep van antropogene sporen aan het licht gebracht waarbij o.a. twee duidelijke paalsporen op korte afstand van elkaar. Deze sporen dateren uit de Romeinse periode. Deze CAI-locaties bevinden zich allen ten noordoosten van het plangebied, langsheen de huidige spoorlijn Brussel-Denderleeuw.

Net ten zuidwesten van het plangebied is de Sint-Remigiuskerk gelegen (CAI-locatie 2726). De huidige kerk dateert uit de 17de eeuw. Net daarnaast is CAI-locatie 22291 gelegen. Deze locatie verwijst naar de Molte van Wambeek uit de middeleeuwen. Op ca. 820 m ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich de Klapscheutmolen (CAI-locatie 222335) uit de 16de eeuw.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er slechts weinig, goed onderzochte, archeologische sites aanwezig zijn in de omgeving van het plangebied. Dit is vermoedelijk niet te wijten aan het ontbreken van archeologische sites. Waarschijnlijk is dit te wijten aan het ontbreken van recente, grootschalige ontwikkelingen waarbij archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

Figuur 32: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (bron: CAI, 2021)

ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

In de directe nabijheid van het plangebied werden er drie archeologienota's opgemaakt. Tevens werden er één vervolgonderzoek uitgevoerd en gerapporteerd in een nota. Hieronder worden de relevante archeologienota's en nota's uitgebreider beschreven. De locaties van de uitgevoerde onderzoeken komen mogelijk overeen met deze van het plangebied waardoor deze onderzoeken relevante info kunnen herbergen over de archeologische verwachting binnen het plangebied.

Tabel 2: Archeologische vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.

ID-NUMMER	TOPONIEM	OMSCHRIJVING	BRON
19004	Ternat Fossebaan 20	Archeologienota uit juni 2021	DE JAEGER C., 2021: Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Fossebaan 20 te Wambeek in Ternat (prov. Vlaams-Brabant). Archeologienota
23439	Ternat Stenebrugstraat	Archeologienota uit september 2022	REYNS N., 2022: Archeologienota Wambeek (Ternat) - Stenebrugstraat
26457	Ternat Fossebaan	Archeologienota uit juni 2023	ALUWE K., 2023: Fossebaan Ternat, Vlaams-Brabant. Archeologienota

Tabel 3: Archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.

ID-NUMMER	TOPONIEM	OMSCHRIJVING	BRON
21142	Ternat Fossebaan 20	Nota uit januari 2022	DE JAEGER C., BROECKMANS D. & MERCHIE S., 2021: Archeologisch vooronderzoek ter hoogte van de Fossebaan 20 te Wambeek in Ternat (prov. Vlaams-Brabant). Nota

Vooronderzoek Ternat-Fossebaan 20¹² (ID 19004 & 21142)

Voor een project aan de Fossebaan 20, op ca. 800 m ten noordwesten van huidig plangebied, werd een archeologienota opgemaakt. Op basis van de argumenten uit de bureaustudie werd er een reëel archeologisch potentieel opgesteld, gaande van het neolithicum tot en met de late middeleeuwen. In het bijzonder worden sporen uit de metaaltijden, Romeinse periode en (volle) middeleeuwen verwacht. Sporen uit andere periodes kunnen evenwel niet worden uitgesloten.¹³ Op basis hiervan werd vervolgonderzoek geadviseerd. Dit onderzoek werd reeds uitgevoerd. Het

¹² <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19004>; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/21142>

¹³ DE JAEGER C., 2021, pp. 38

verkenkend booronderzoek leverde geen indicaties van resten uit de steentijd.¹⁴ Bij het proefsleuvenonderzoek werd vastgesteld dat de bodemopbouw voor het grootste deel van het terrein gekenmerkt wordt door een ACbodemopbouw. De topleg wordt gekenmerkt door intensieve bewerking. Tussen de Ap- en C-horizont is er een scherpe aflijning. Dit is het gevolg van de ploegactiviteit waarbij de C-horizont ook is afgetopt. In het zuiden werd wel nog een B-horizont aangetroffen. In totaal werden er drie sporenclusters aangetroffen. Een van deze sporenclusters bleek natuurlijk te zijn. Een sporencluster in het westen van het onderzoeksgebied bestaat uit een reeks parallelle sporen die gekenmerkt worden door een vulling van vergaan hout. De sporen werden gekenmerkt door een slechte en ondiepe bewaring vlak onder de ploeglaag. Mogelijk is een deel van het groter deel verdwenen door intensieve bewerking van het veld (diepploegen). In het oosten lag een cluster kuilen die gekenmerkt werden door een gemengde vulling van houtskool en verbrande leem. Deze kuilen zijn geïnterpreteerd als leemontginningskuilen. Langs een van de kuilen lag een rij paalkuilen. Het geheel is waarschijnlijk een gevolg van artisanale activiteiten die gepaard gaan met het ontginnen van leem. In de kuilen is aardewerk aangetroffen dat gedateerd kan worden in de 17de-18de eeuw. De densiteit en spreiding van de sporen was echter laag. De aangetroffen sporen bieden geen kennispotentieel. Er wordt dan ook geoordeeld dat het terrein voldoende is onderzocht en dat er geen verdere maatregelen nodig zijn.¹⁵

Vooronderzoek Wambeek (Ternat)-Stenebrugstraat¹⁶ (ID 23439)

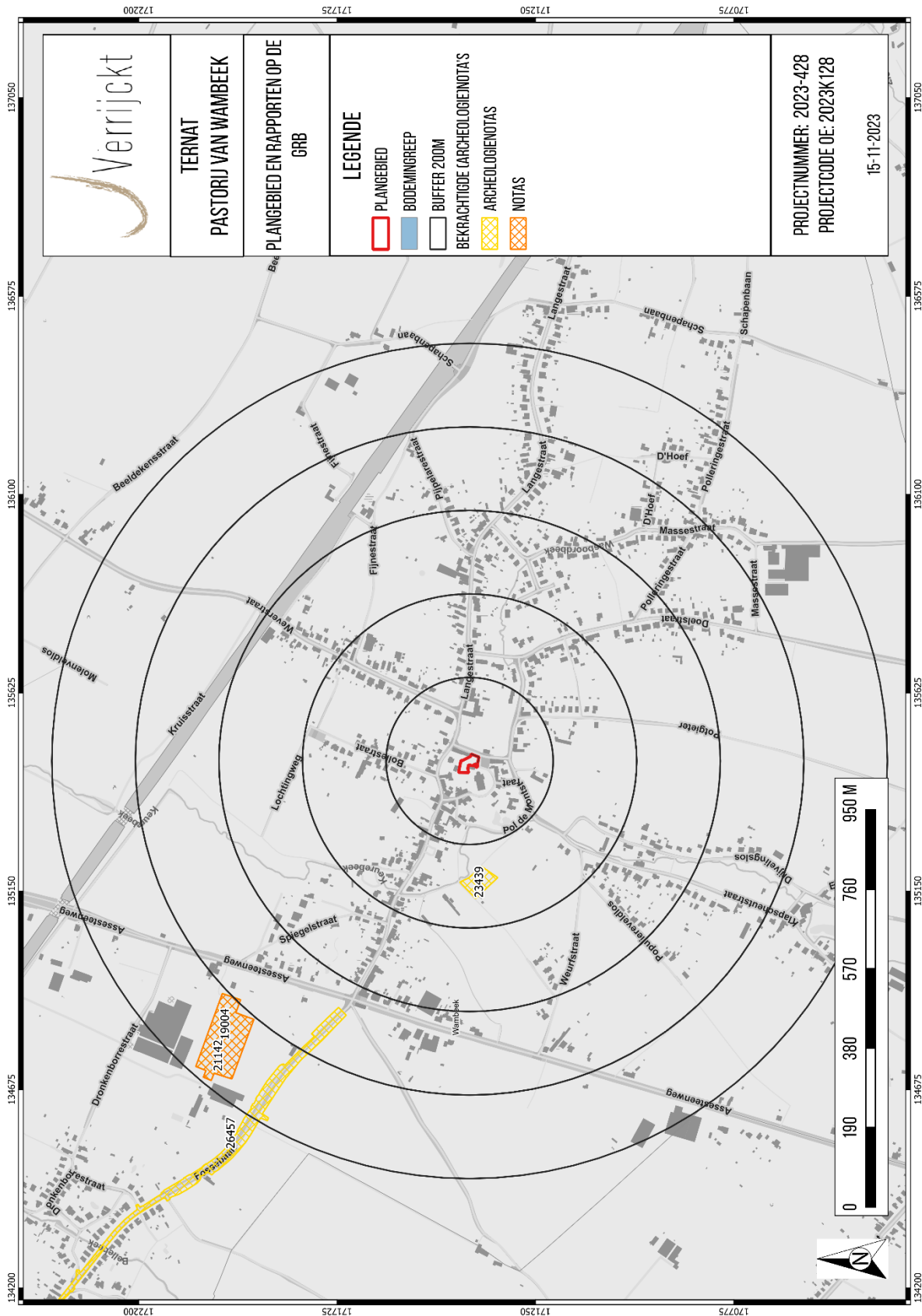
Er werd een archeologienota opgesteld voor een project aan de Stenebrugstraat te Wambeek, gelegen op ca. 250 m ten westen van onderhavig plangebied. Het uitgevoerde bureauonderzoek geeft aan dat er op basis van de landschappelijke ligging van het terrein en gekende archeologische waarden in de omgeving rekening moet gehouden worden met de mogelijke aanwezigheid van relevante archeologische resten uit de steentijd, de metaaltijden en de Romeinse tijd. Wanneer men kijkt naar de aard van de geplande werken stelt men vast dat de aanleg van de padelvelden en bijhorende infrastructuur een negatieve impact op het bodemarchief zal hebben. Voor het aanplanten van bomen is dat veel minder het geval. Gezien de negatieve impact van de geplande werken op het terrein, is verder vooronderzoek nodig.¹⁷ Dit vervolgonderzoek is tot op heden nog niet uitgevoerd of gerapporteerd.

¹⁴ DE JAEGER C., BROECKMANS D. & MERCHIE S., 2021, pp. 49

¹⁵ DE JAEGER C., BROECKMANS D. & MERCHIE S., 2021, pp. 82-83

¹⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/23439>

¹⁷ REYNS N., 2022, pp. 24

Figuur 33: Plangebied en rapporten op de CAI-kaart (bron: AOE, 2021)

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED (IOE)

De Inventaris van het onroerend erfgoed biedt een overzicht van waardevol erfgoed in Vlaanderen. Zowel bouwkundig, archeologisch, landschappelijk als varend erfgoed zijn opgenomen in deze databank, goed voor meer dan 83.000 erfgoedobjecten in totaal. Op basis van diverse zoekcriteria kan er heel gericht naar de verschillende erfgoedobjecten gezocht worden. Erfgoedobjecten kunnen vastgesteld en/of beschermd zijn.¹⁸

Binnen het projectgebied bevindt zich de pastorie van de Sint-Remigiusparochie (ID: 40725) als bouwkundig element¹⁹. De pastorie wordt omschreven als:

“Pastorie gelegen ten noordoosten van de kerk. Ommuurd dubbelhuis met twee verdiepingen van vijf ongelijke traveeën en een zadeldak (kunstleien) op geprofileerde daklijstbalkjes.

Traditionele kern uit de 18de eeuw in bak- en zandsteenstijl die in het laatste kwart van de 18de eeuw werd aangepast en waarvan de voorgevel naderhand nog werd voorzien van een beraapte bepleistering en rolluiken.

Oudste toestand af te lezen in de achtergevel: rechthoekige vensters met zandstenen posten van negblokken doch met vernieuwde lateien en lekdrempels. Lage steekhoogte met kwartholle neg, druipsleutel en waterlijst.

Tegen de toegevoegde zuidtravee en aanleunend, verbouwd bijgebouw met oudere vlechtingen.

De voorgevel heeft een recenter aspect: rechthoekige vensters met stucomlijstingen, verbindend cordon ter hoogte der lekdrempels (19de eeuw) en een arduinen spiegelhoogte met geprofileerd beloop, versierde sleutel en gestrekte driuiplijst (vierde kwart 18de eeuw).

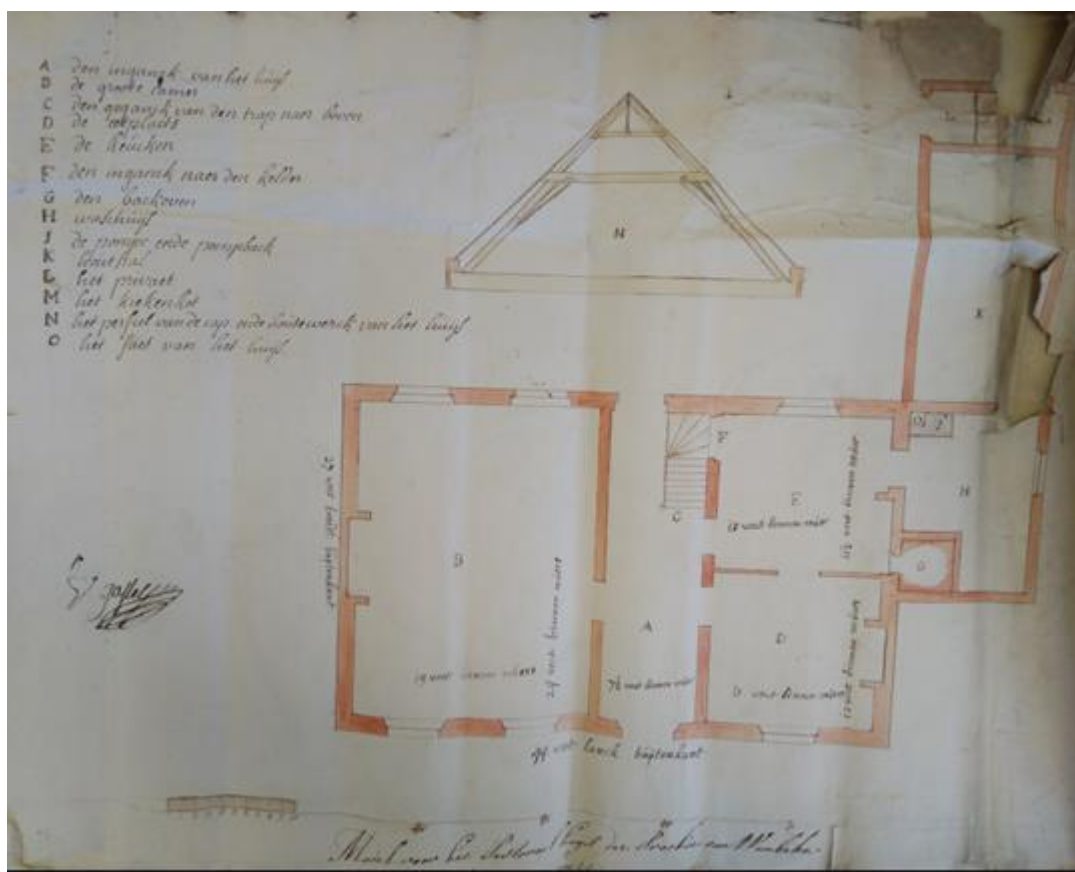
Noordzijgevel met aandak, vlechtingen en schouderstukken; vernieuwde zuidgevel.”

¹⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed; <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

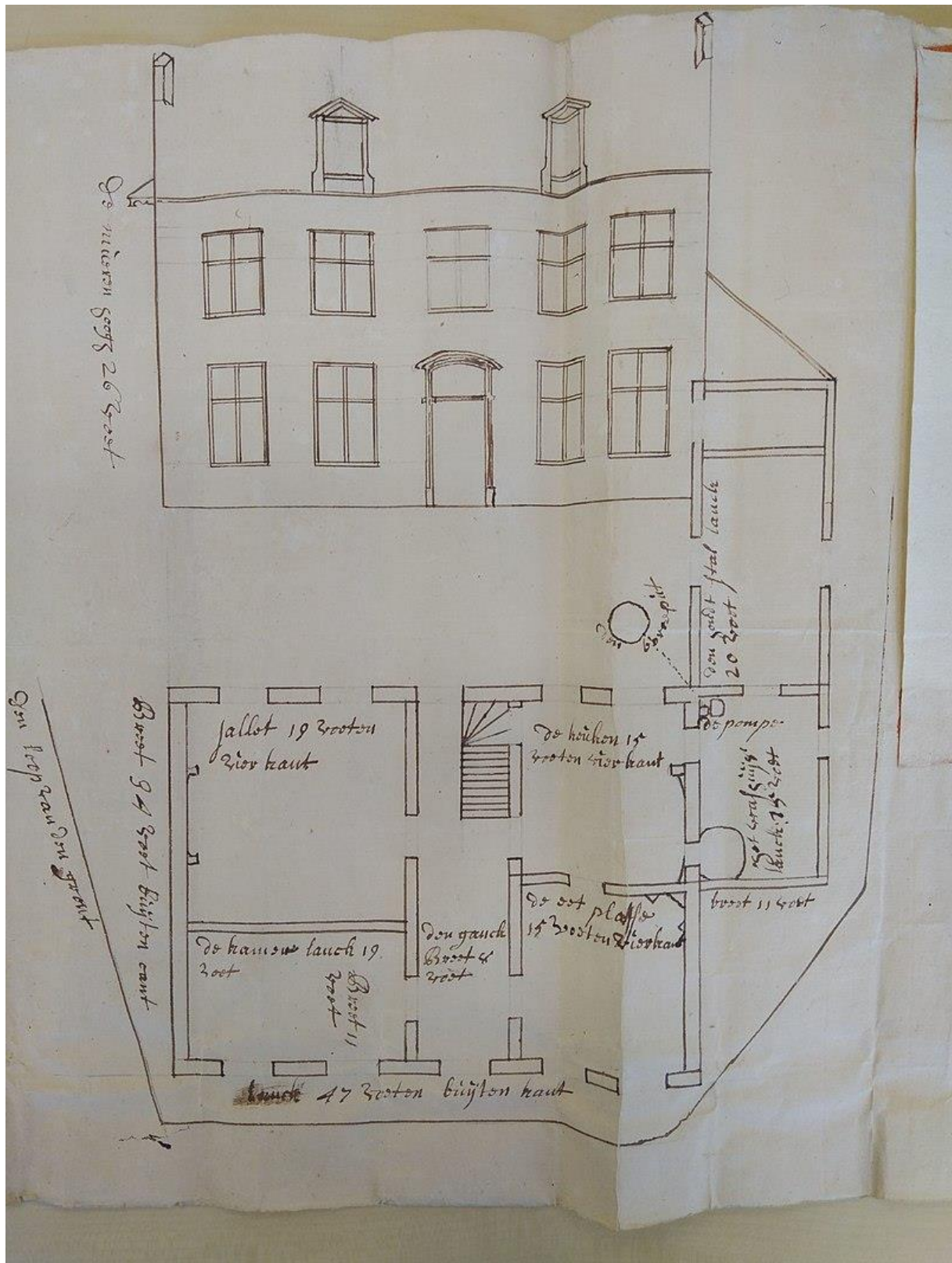
¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40725>

Figuur 34: Pastorij van Wambeek (© Vandevorst Kris; 13-06-2006)

Figuur 35: Eén van de twee oorspronkelijke bouwplannen van de pastorie, getiteld: 'Model voor het Pastoreel hujs der Parochie Van Wambeek, met vier Camers boven, en met een schouw' (bron: wikipedia)

Figuur 36: Tweede modelplan met voorgeveltekening en gelijkvloerse verdieping (bron: wikipedia)

1.5 Besluit

1.5.1 Beantwoording onderzoeksvragen

- *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?*

Binnen een straal van 1000m zijn acht CAI-locaties gekend. Het betreft daarbij drie locaties waar lithisch materiaal als losse vondsten werden aangetroffen. Bij CAI-locatie 151762 werden onder andere een afslag in grijze mijnsilex (Mons-Spiennes), een boor in fijnkorrelige silex met bruingroene patina en een afslag in vuursteen aan het licht gebracht. CAI-locatie 151780 verwijst o.a. naar een geretoucheerde afslag (met afgeknotte boorden) in donkergrijze vuursteen en een middelgrote afslagschrabber in grijze, gevlekte vuursteen. Ter hoogte van CAI-locatie 151781 werd o.a. een fragment van een driehoekige pijlpunt (proximaal gedeelte) in een fijnkorrelige, donkergrijze vuursteen en een fragment van een kleine afslagschrabber teruggevonden. Bij twee proefsleuvenonderzoeken werden sporen teruggevonden. Ter hoogte van CAI-locatie 151764 werden daarbij enkele grondsporen teruggevonden waarbij mogelijk een aantal paalsporen. De datering van deze sporen is ongekend. Ter hoogte van CAI-locatie 151769 werden een groep van antropogene sporen aan het licht gebracht waarbij o.a. twee duidelijke paalsporen op korte afstand van elkaar. Deze sporen dateren uit de Romeinse periode. Deze CAI-locaties bevinden zich allen ten noordoosten van het plangebied, langsheen de huidige spoorlijn Brussel-Denderleeuw. Net ten zuidwesten van het plangebied is de Sint-Remigiuskerk gelegen (CAI-locatie 2726). De huidige kerk dateert uit de 17de eeuw. Net daarnaast is CAI-locatie 22291 gelegen. Deze locatie verwijst naar de Motte van Wambeek uit de middeleeuwen. Op ca. 820 m ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich de Klapscheutmolen (CAI-locatie 222335) uit de 16de eeuw.

- *Zijn er gegevens gekend dat de bodem verstoord is?*

Op basis van cartografische bronnen is af te leiden dat het plangebied quasi altijd onbebouwd geweest is, met uitzondering van de aanbouw van de pastorie in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Hierdoor is het terrein mogelijk onverstoord. De zone van de muur, waarop de werken betrekking heeft, is wel verstoord door deze muur zelf.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De opdrachtgever plant op het terrein enkel een renovatie van de tuinmuur aan de Pastorie van Wambeek. De werken betreffen het afbreken en heropbouwen van deze muur op dezelfde plaats. De bodemingrepen betreft dus enkel de tuinmuur met een totale oppervlakte van ca. 49 m².

- *Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?*

Er zijn geen onderzoeken uitgevoerd in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.

- *Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?*

Er zijn geen afdoende aanwijzingen dat er binnen de contouren van het plangebied een archeologische site aanwezig is.

- *Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek?*

De huidige werkzaamheden zijn van die aard dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is.

1.5.2 Archeologische verwachting

Het plangebied ligt in de huidige deelgemeente Wambeek, die samen met de naburige dorpen Ternat en Sint-Katarina-Lombeek, een gesloten gebied uitmaakte dat in 877 in het bezit was van de abdij Sint-Gertrudis te Nijvel. Hieruit ontstond in de 13de eeuw een heerlijkheid die aanvankelijk toebehoorde aan de *van Wezemaels*; de plaatselijke heren bouwden zich in de 14de eeuw een slot *Kruikenburg* te Ternat, doch bestuurlijk bleef Wambeek het centrum van de heerlijkheid. Wambeek vaardigde trouwens, vermoedelijk in 1380 een dorpskeure uit.²⁰

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 34 en 44 m +TAW. Het plangebied ligt daarbij op een zuidelijke uitloper van een hoger gelegen terrein ten noorden en oosten ervan. Op deze uitloper is de kerk en de pastorij van Wambeek gesitueerd. Het terrein binnen het plangebied zelf helt af naar het zuidoosten toe, met een steile daling ter hoogte van de Pol de Montstraat met 2 meter. Het hoogste punt bevindt zich in het uiterste noordwesten van het terrein met een TAW-hoogte van 38 m. De laagste waarde is te vinden ter hoogte van de straatzijde met 33 m. Het plangebied situeert zich op een hoger gelegen uitloper in de vallei van de Keurebeek en de Wasboordbeek. De Keurebeek stroomt op ca. 130 m ten westen van het plangebied, terwijl de Wasboordbeek zich op ca. 70 m ten zuiden ervan bevindt. De Wasboordbeek mondt op ca. 190 m ten zuidwesten van het plangebied uit in de Keurebeek. De Keurebeek mondt in het noorden op zijn beurt in de Bellebeek. De Bellebeek stroomt op ca. 1,5 km ten westen van het plangebied.

Op basis van bovenstaande bespreking van het digitale hoogtemodel kan geconcludeerd worden dat het plangebied gelegen is op een gradiëntzone, en dit van een hoger/droger gelegen deel in het landschap ten noorden van het plangebied naar een lagere/nattere vallei van de Keurebeek en Wasboordbeek. Gezien de topografische en landschappelijke ligging is er een hoge kans op het aantreffen van steentijdartefactensites. Bovendien werd er in het verleden al meermaals lithisch materiaal aangetroffen in de directe omgeving en dit als losse vondsten (CAI-locaties 151762, 151780 en 151781).

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem binnen het plangebied gekarteerd als 'OB' (bebouwde zone). Rond het plangebied komen verschillende leembodems voor. Net ten oosten ervan wordt Acp en Adp gekarteerd. Acp staat voor matig droge leembodems zonder profiel. De Acp depressie- of lage hellingsgronden omvatten colluviale bodems, welke tussen 80 en 120 cm gleyverschijnselen vertonen. Het colluviaal dek rust veelal op een geërodeerd profiel waarvan de textuur B op wisselende diepte in het profiel voorkomt. Deze gronden hebben een belangrijke spreiding vooral langs de valleigebeden. Adp staat voor matig natte leembodems zonder profiel. De bouwlaag vertoont een bruingrijze kleur die geleidelijk overgaat in niet gedifferentieerd colluviaal materiaal die baksteenrestjes en houtskoolfragmenten bevat. Het colluvium rust op een afgeknotte textuur B of op een Tertiair substraat. Roestverschijnselen beginnen vanaf 50 cm. Ze komen voor in lage brede depressies, op de lage rand van hellingen en als oeverwallen in alluviale valleien.

Op basis van de bodemkaart van Vlaanderen bevinden er zich wellicht colluviale bodems binnen het plangebied. Dit zorgt ervoor dat de hoge kans op het aantreffen van steentijdartefactensites moet bijgesteld worden. Indien er zich steentijdartefacten worden teruggevonden binnen het plangebied is het mogelijk dat deze zich niet in primaire positie bevinden, maar eerder in een verspoelde of

²⁰ Wambeek, op: <https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/14308>

secundaire positie. Het aantreffen van *in situ* bewaarde steentijdartefactensites kan dus bijgesteld worden naar eerder matig tot hoog.

Binnen een straal van 1000 m zijn – naast de lithische vondsten- nog acht locaties gekend. Bij twee proefsleuvenonderzoeken werden sporen teruggevonden. Ter hoogte van CAI-locatie 151764 werden daarbij enkele grondsporen teruggevonden waarbij mogelijk een aantal paalsporen. De datering van deze sporen is ongekend. Ter hoogte van CAI-locatie 151769 werden een groep van antropogene sporen aan het licht gebracht waarbij o.a. twee duidelijke paalsporen op korte afstand van elkaar. Deze sporen dateren uit de Romeinse periode. Net ten zuidwesten van het plangebied is de Sint-Remigiuserkerk gelegen (CAI-locatie 2726). De huidige kerk dateert uit de 17de eeuw. Net daarnaast is CAI-locatie 22291 gelegen. Deze locatie verwijst naar de Motte van Wambeek uit de middeleeuwen. Op ca. 820 m ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich de Klapscheutmolen (CAI-locatie 222335) uit de 16de eeuw.

Op basis van cartografische bronnen is af te leiden dat het plangebied quasi altijd onbebouwd geweest is, met uitzondering van de aanbouw van de pastorie in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Hierdoor is het terrein mogelijk onverstord. De zone van de muur, waarop de werken betrekking heeft, is wel verstord door deze muur zelf. Op basis van de CAI-locaties in de nabijheid is er een hoge kans op het aantreffen van sporensites gaande van de metaaltijden tot en met de Nieuwe Tijd binnen het plangebied. Gezien de nabijheid van een motte uit de middeleeuwen is er een verhoogde kans op het aantreffen van sporen uit deze periode.

De opdrachtgever plant op het terrein enkel een renovatie van de tuinmuur aan de Pastorie van Wambeek. De werken betreffen het afbreken en heropbouwen van deze muur op dezelfde plaats. De bodemingrepen betreft dus enkel de tuinmuur met een totale oppervlakte van ca. 49 m². De muur zal afgebroken worden om een fundering te voorzien en opnieuw opgebouwd worden. De fundering zal op straatniveau liggen (langs de tuinzijde is dat ongeveer 2 m onder het maaiveld). Een deel van de grond achter de muur wordt verwijderd en heropgevuld met holle stapelblokken en beton/wapening om de muur stabiel te houden. De uitgraving gebeurt in talud. Onderaan is dit 1 meter breed. Bovenaan zal dit ca. 1,5 m breed zijn. De holle stapelblokken en de beton/wapening zullen tot op 1,5 m diepte t.o.v. het looppniveau van de pastorie tuin ingebracht worden. Ter hoogte van de muur is er weinig of geen kans op het aantreffen van relevante archeologisch waarden, dit gezien de verstoring die de muur zelf heeft teweeggebracht.

1.5.3 Potentieel op kennisvermeerdering

Op basis van bovenstaande archeologische verwachting kan een potentieel op kennisvermeerdering geformuleerd worden.

Gelet op het ontbreken van goed onderzochte, grootschalige archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied, is er een hoog potentieel op kennisvermeerdering aanwezig binnen het plangebied. Echter, gezien de beperkte bodemingrepen bij de huidige werkzaamheden is het kennispotentieel onvoldoende. Deze werkzaamheden betreffen namelijk enkel de renovatie van de tuinmuur van de pastorie waarbij deze wordt afgebroken en op dezelfde plaats terug wordt opgebouwd. De totale bodemingrepen zullen daarbij slechts 49 m² beslaan. Kennisvermeerdering is hierbij niet te halen.

1.5.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Aan de hand van de gekende gegevens uit de omgeving van het plangebied is de kans aanwezig dat er een archeologische site uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse periode en/of middeleeuwen aanwezig is binnen het plangebied. De huidige werkzaamheden zijn echter van die aard dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is.

1.5.5 Samenvatting

De aanleiding van het bureauonderzoek vormt de geplande renovatie van een tuinmuur aan de Pastorij van Wambeek (Ternat). De werken betreffen het afbreken en heropbouwen van deze muur.

Gezien de topografische en landschappelijke ligging is er een hoge kans op het aantreffen van steentijdartefactensites. Bovendien werd er in het verleden al meermaals lithisch materiaal aangetroffen in de directe omgeving en dit als losse vondsten (CAI-locaties 151762, 151780 en 151781). Op basis van de bodemkaart van Vlaanderen bevinden er zich wellicht colluviale bodems binnen het plangebied. Dit zorgt ervoor dat de hoge kans op het aantreffen van steentijdartefactensites moet bijgesteld worden. Indien er zich steentijdartefacten worden teruggevonden binnen het plangebied is het mogelijk dat deze zich niet in primaire positie bevinden, maar eerder in een verspoelde of secundaire positie. Het aantreffen van *in situ* bewaarde steentijdartefactensites kan dus bijgesteld worden naar eerder matig tot hoog.

Op basis van cartografische bronnen is af te leiden dat het plangebied quasi altijd onbebouwd geweest is, met uitzondering van de aanbouw van de pastorie in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Hierdoor is het terrein mogelijk onverstoorde. De zone van de muur, waarop de werken betrekking heeft, is wel verstoord door deze muur zelf. Op basis van de CAI-locaties in de nabijheid is er een hoge kans op het aantreffen van sporensites gaande van de metaaltijden tot en met de Nieuwe Tijd binnen het plangebied. Gezien de nabijheid van een motte uit de middeleeuwen is er een verhoogde kans op het aantreffen van sporen uit deze periode.

Aan de hand van de gekende gegevens uit de omgeving van het plangebied is de kans aanwezig dat er een archeologische site uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse periode en/of middeleeuwen aanwezig is binnen het plangebied. De huidige werkzaamheden zijn echter van die aard dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is. Deze werkzaamheden betreffen namelijk enkel de renovatie van de tuinmuur van de pastorie waarbij deze wordt afgebroken en op dezelfde plaats terug wordt opgebouwd. De totale bodemingrepen zullen daarbij slechts 49 m² beslaan. Kennisvermeerdering is hierbij niet te halen.

2 LIJST MET FIGUREN

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart (bron: AGIV)	4
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (bron: AGIV).....	5
Figuur 3: Stedenbouwkundige locatie: Pastorijtuin.....	9
Figuur 4: Zicht op de muur vanuit de Pol de Montstraat (© Google Streetview, aug 2013)	9
Figuur 5: Zicht op de muur vanuit de Pol de Montstraat (© Google Streetview, mrt 2021)	9
Figuur 6: Plangebied op de meest recente luchtfoto (bron: AGIV)	10
Figuur 7: Opmetingplan.	11
Figuur 8: Schematische voorstelling bouwen keermuur.	12
Figuur 9: Hoogteprofiel NW-ZO door het projectgebied.....	13
Figuur 10: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM II) (bron: AGIV)	14
Figuur 11: Plangebied op het DHM II (bron: AGIV)	15
Figuur 12: Illustratie gradiëntzone	16
Figuur 13: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart (bron: DOV)	18
Figuur 14: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:200.000 (bron: DOV)	19
Figuur 15: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:50.000 (bron: DOV)	20
Figuur 16: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart 1:200 000 betreffende het plangebied (geopunt.be)	21
Figuur 17: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart 1:50 000 betreffende het plangebied (SCHROYEN K., 2003).....	21
Figuur 18: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (bron: DOV).....	22
Figuur 19: Plangebied op de Villaretkaart (bron: geopunt)	26
Figuur 20: Plangebied op de Ferrariskaart (bron: geopunt).....	27
Figuur 21: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt).....	28
Figuur 22: Plangebied op de Vandermaelenkaart (bron: geopunt)	29
Figuur 23: Plangebied op de Popp-kaart (bron: geopunt)	30
Figuur 24: Plangebied op de Topografische kaart van 1873 (bron: cartesius).....	31
Figuur 25: Plangebied op de Topografische kaart van 1904 (bron: cartesius).....	32
Figuur 26: Plangebied op de Topografische kaart van 1939 (bron: cartesius).....	33
Figuur 27: Plangebied op de Topografische kaart van 1969 (bron: cartesius).....	34
Figuur 28: Plangebied op de Topografische kaart van 1981 en 1989 (bron: cartesius)	35
Figuur 29: Plangebied op de Orthofoto van 1971 (bron: AGIV).....	36
Figuur 30: Plangebied op de Orthofoto van 1979-1990 (bron: AGIV)	37
Figuur 31: Plangebied op de Orthofoto van 2000-2003 (bron: AGIV)	38
Figuur 32: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (bron: CAI, 2021)	41
Figuur 33: Plangebied en rapporten op de CAI-kaart (bron: AOE, 2021)	44
Figuur 34: Pastorij van Wambeek (© Vandevorst Kris; 13-06-2006).....	46
Figuur 35: Eén van de twee oorspronkelijke bouwplannen van de pastorie, getiteld: 'Model voor het Pastoreel hujs der Parochie Van Wambeek, met vier Camers boven, en met een schouw' (bron: wikipedia).....	46
Figuur 36: Tweede modelplan met voorgeveltekening en gelijkvloerse verdieping (bron: wikipedia).....	47

3 LIJST MET TABELLEN

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.....	39
Tabel 2: Archeologische vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.....	42
Tabel 3: Archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.....	42

4 PLANNENLIJST

PLANNENLIJST TERNAT, PASTORIJ VAN WAMBEEK	PROJECTCODE BUREAUONDERZOEK 2023K128
Plannummer	Figuur 1
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op topografische kaart.
Aanmaakschaal	1:2.800
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 2
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Plangebied op het GRB (kadasterkaart)
Aanmaakschaal	1:300
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 6
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Plangebied op orthofoto
Aanmaakschaal	1:300
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 10
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied en omgeving op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	1:3.200
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 11
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	1:800
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 13
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op tertiairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:3.200
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 14
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op quartairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:3.200
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 15
Type plan	Geologische kaart

Onderwerp plan	Plangebied op quartairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:3.200
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 18
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Plangebied op bodemkaart
Aanmaakschaal	1:2.800
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 19
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Villaretkaart
Aanmaakschaal	1:2.400
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 20
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Ferrariskaart
Aanmaakschaal	1:2.400
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 21
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	1:2.400
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 22
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Vandermaelenkaart
Aanmaakschaal	1:2.400
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 23
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Popp-kaart
Aanmaakschaal	1:2.400
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 24
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Topografische kaart 1873
Aanmaakschaal	1:2.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 25

Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Topografische kaart 1904
Aanmaakschaal	1:2.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 26
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Topografische kaart 1939
Aanmaakschaal	1:2.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 27
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Topografische kaart 1969
Aanmaakschaal	1:2.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 28
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op de Topografische kaart 1981/1989
Aanmaakschaal	1:2.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 29
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Plangebied op de orthofoto 1971
Aanmaakschaal	1:1.200
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 30
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Plangebied op de orthofoto 1979-1990
Aanmaakschaal	1:1.200
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 31
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Plangebied op de orthofoto 2000-2003
Aanmaakschaal	1:1.200
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 32
Type plan	Kadasferkaart
Onderwerp plan	Plangebied en CAI-locaties op de GRB
Aanmaakschaal	1:7.600
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)

Plannummer	Figuur 33
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Plangebied en rapporten op de GRB
Aanmaakschaal	1:7.600
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	15/11/2023 (raadpleging)

5 BIBLIOGRAFIE

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2019. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2022. Geoportaal. Available at: <https://geo.onroerenderfgoed.be>.

AGIV, 2022a. AGENTSTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.

AGIV, 2022b. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Digitaal Hoogte Model.

AGIV, 2022c. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Bodemerosiekaart. Available at: <http://www.geopunt.be>.

AGIV, 2022d. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootschalig Referentiebestand (GRB).

AGIV, 2022e. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, middenschalig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.

ALUWE K., 2023: *Fossebaan Ternat, Vlaams-Brabant. Archeologienota, Verslag van Resultaten. Bureauonderzoek*, VEC Nota 1097, Geel

BEYAERT, M. et al., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.

CAI, 2022. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.

CARTESIUS, 2022. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.

DE JAEGER C., 2021: *Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Fossebaan 20 te Wambeek in Ternat (prov. Vlaams-Brabant), Verslag van resultaten*, ABO Archeologische Rapporten 1480, Gent

DE JAEGER C., BROECKMANS D. & MERCHIE S., 2021: *Archeologisch vooronderzoek ter hoogte van de Fossebaan 20 te Wambeek in Ternat (prov. Vlaams-Brabant). Nota, Verslag van resultaten*, ABO Archeologische Rapporten 1701, Gent

DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. Geomorfologische kaart van België 1:50000.

DOV VLAANDEREN, 2022a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

DOV VLAANDEREN, 2022b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

DOV VLAANDEREN, 2022c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

GEPUNT, 2022a. GEOPUNT VLAANDEREN.

GEPUNT, 2022b. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEPUNT, 2022c. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEPUNT, 2022d. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be> [Accessed August 2, 2016].

GEPUNT, 2022e. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEPUNT, 2022f. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

GEPUNT, 2022g. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.

IOE, 2022. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2016. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

REYNS N., 2022: *Archeologienota Wambeek (Ternat) - Stenebrugstraat*, Rapporten All-Archeo bv 1336, Bornem

SCHROYEN K., 2003: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel*, Brussel

6 BIJLAGEN